




EN ANALYSE AF DET RETLIGE BEGREB ”SELVINKRIMINERINGSFORBUDET” I DANSK RET

Anne Ooppelstrup Holmgaard
Vejleder: Birgit Feldtmann

Juridisk institut
Aalborg universitet
Maj 2019



Titelblad

Forfatter: Anne Ooppelstrup Holmgaard

Uddannelse: Jura, Aalborg Universitet

Fagområde: Strafferet, forvaltningsret

Afhandling: Kandidatspeciale

Projekttitel: En analyse af det retlige begreb ”selvinkrimineringsforbuddet” i dansk ret

Engelsk titel: An analysis of the legal concept “The right not to incriminate oneself” in Danish law.

Vejleder: Birgit Feldtmann

Afleveringsdato: 20. maj 2019

Antal anslag: 134.902

Abstract

This master thesis aims to examine the scope of the right not to incriminate oneself, in Danish law, with the use of legal dogmatic method.

The right not to incriminate oneself protects any man, from being forced to deliver evidence against himself. This right is a fundamental right, in any modern society, but in spite of the importance of the right, there are very few regulations in Danish law. The European Court of Human Rights has interpreted the right, into The European Convention of Human rights (ECHR) article 6, and the right is therefore considered a human right. The right is also regulated in the Danish Retsplejelov (RPL) § 752 and the Danish Retssikkerhedslov (RSL) §§ 9 and 10. These very few regulations, makes the scope for the right not to incriminate oneself, hard to determine. This dissertation aims to clarify the limits of the scope, by analyzing the above-mentioned regulations, and secondly by analyzing the case law, mainly from the European Court of Human Rights.

The scope of the right can only be established by analyzing the content of the right; what exactly does the right protect against. The conclusion drawn from this is, that the right protects against the authority's application of improper compulsion, both the police, prosecution and the administrative authorities. The analysis then divides into the scope of the right in the investigative phase of a case, and the decisive phase of a case. To determine the scope in the investigative phase of a case, it must be examined when the protection of the right enters; from which point can a person claim to be protected by the right not to incriminate oneself. The result states, that the protection of the right enters when a person is charged with a crime. As a special form of improper compulsion, the dissertation focuses on the usage of compulsory information-gathering powers (*oplysningspligter*). It will be examined how and when the authorities can use this particular type of compulsion. The result of the analysis shows, that only the administrative authorities can use compulsory information-gathering powers. The administrative authorities can use this type of compulsion, until the authority has a concrete suspicion about the person committing a criminal offense. Lastly this dissertation will analyze the scope of the right in the decisive phase of a case; can information obtained by compulsion, both proper and improper, be allowed as evidence in later criminal proceedings. The conclusion states that it can be allowed, under certain circumstances.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 Introduktion	4
1.1 Indledning	4
1.2 Afgrænsning	6
1.3 Metode og materiale.....	7
Kapitel 2 Selvinkrimineringsforbuddets indhold	9
2.1 Forbuddets historiske baggrund	9
2.2 Sondring mellem retten til tavshed og selvinkrimineringsforbuddet.....	10
2.2.1 Om retten til tavshed	11
2.2.2 Om retten til ikke at inkriminere sig selv	11
2.2.3 Særligt om selvinkriminerende udtalelser	11
2.2.4 Sondring i dette speciale	12
2.3 "Utilbørlig tvang"	12
2.3.1 Sager om fysisk eller psykisk tvang	15
2.3.2 Sager om myndig hedernes anvendelse af tricks	16
2.3.3 strafsanktionerede oplysningspligter	17
2.4 Sammenfatning.....	17
Kapitel 3 Selvinkrimineringsforbuddet som menneskerettighed	18
3.1 Menneskerettigheder i international ret.....	18
3.2 Menneskerettigheder i dansk ret.....	20
3.2.1 EMRKs status i dansk ret	20
3.2.2 Internationale konventioners status i dansk ret	21
3.3 Retten til en retfærdig rettergang	22
3.3.1 Retten til en retfærdig rettergang i EMRK art. 6	22
3.4 Selvinkrimineringsforbuddet som en del af retten til en retfærdig rettergang.....	27
3.4.1 EMDs indfortolkning af forbuddet i EMRK art. 6	27
3.4.2 selvinkrimineringsforbuddets og uskyldsformodningen i EMRK art. 6 stk. 2	28
3.4.3 Beskyttelsens indtræden i henhold til EMDs praksis.....	29
3.5 To faser	32
Kapitel 4 Beskyttelsen i opklaringsfasen	34
4.1 Forbuddets anvendelse i civilretten	34
4.2 Myndighedernes anvendelse af tvangsindgreb.....	35
4.2.1 Politiets tvangsindgreb.....	35
4.2.2 Administrative myndigheders tvangsindgreb.....	38
4.3 Myndighedernes anvendelse af strafsanktionerede oplysningspligter.....	42
4.3.1 Politiets anvendelse	42
4.3.2 Administrative myndigheders anvendelse.....	43
4.4 Delkonklusion	48
Kapitel 5 Beskyttelsen i afgørelsesfasen	49
5.1 Beviser tilvejebragt i strid med selvinkrimineringsforbuddet.....	49
5.2 Beviser tilvejebragt i overensstemmelse med selvinkrimineringsforbuddet.....	50
5.3 Tavshedens bevismæssige betydning	51
Kapitel 6 Konklusion	53
Litteraturliste	55

Kapitel 1

Introduktion

I specialets kapitel 1 er formålet først og fremmest at give en generel introduktion til specialets emne, og derigennem illustrere specialets relevans i gældende dansk ret. Formålet med kapitlet er ligeledes at beskrive baggrunden for valg af emne. Herefter anføres specialets problemformulering. I umiddelbar forlængelse af problemformuleringen foretages der en afgrænsning af specialets emne, i relation til problemformuleringen. Kapitlet afsluttes med en gennemgang af specialets anvendte metode og retskilder.

1.1 Indledning

Alle sager, straffesager og civile sager, er underlagt en partsproces. Med dette menes, at hver part har en række partsbeføjelser, herunder retten til at nedlægge påstande, fremkomme med anbringender og føre beviser. Ordet “part” anvendes i flere af retsplejelovens (RPL) generelle bestemmelser. Bestemmelser, som ikke kun er gældende i civile sager. Udgangspunktet må derfor være, at der tilstræbes en ligestilling mellem den civile sags parter, såvel som straffesagens parter. En nærmere gennemgang af retsplejelovens bestemmelser om sigtedes stilling vil dog vise, at der nærmere er tale om et principielt udgangspunkt end en realitet.¹ Anklagemyndigheden er underlagt objektivitetsprincippet. Objektivitetsprincippet indebærer, at anklagemyndigheden har pligt til at sørge for, at alle relevante oplysninger kommer frem under retssagen, også de oplysninger som taler til gunst for den tiltalte. For at skaffe alle relevante oplysninger i sagen, har politiet og anklagemyndigheden mulighed for at gennemføre straffeprocessuelle tvangsindgreb. Disse tvangsindgreb er defineret som værende ulovlige handlinger, medmindre de er omfattet af de straffeprocessuelle regler.² Ydermere har anklagemyndigheden en særlig hjælp i landets borgere. Enhver borger har som udgangspunkt pligt til at vidne i straffesager, og dermed pligt til at hjælpe politiet og anklagemyndigheden, i deres opklaring af sagen.³ Som modspil hertil har den sigtede en række særlige beføjelser, der rækker udover de civile retlige partsbeføjelser. Formålet med disse beføjelser er at beskytte elementet af fairness i en straffesag, og beskytte borgeren i sager mod statsmagten. Retten til ikke at inkriminere sig selv må nævnes som én af de væsentligste af disse beføjelser.⁴ Retten

¹ Kistrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, 2018, side 164

² Kistrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, 2018, side 443

³ Festskrift til Finn Taksøe-Jensen, *Generationsskifte i ret og praksis*, 1999, side 320

⁴ Kistrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, 2018, side 183

til ikke at inkriminere sig selv betegnes også; selvinkrimineringsforbuddet. Forbuddet beskytter den sigtede mod at skulle bidrage med oplysninger og tilvejebringe beviser til sagen imod ham.

Det er ikke kun i straffesager, at myndighederne har særlige beføjelser til at gennemføre deres opgaver. Også de administrative myndigheder, i sager mellem forvaltningen og borgerne, har adgang til at foretage tvangsindgreb. Som beskrevet er formålet med selvinkrimineringsforbuddet at beskytte borgerne, i sager med en offentlig myndighed som part. Spørgsmålet er herefter, i hvilket omfang selvinkrimineringsforbuddet beskytter borgeren, i forvaltningsretlige sager. For visse myndigheder kan det være umuligt at løse deres opgaver, uden oplysninger fra borgerne. Som eksempel på myndighedsopgaver, der vanskeligt kan løses uden borgernes oplysninger, kan nævnes skattemyndighedernes mulighed for at gennemføre en ligning af skat, kontrol med fiskekvoter og kontrol med forurening.⁵ Myndighederne kan derfor pålægge borgerne en oplysningspligt. Størstedelen af disse oplysningspligter er strafsanktionerede. Efterlever borgeren ikke den pålagte oplysningspligt, kan myndigheden pålægge borgeren en straf, i form af bøde eller fængsel. Denne særlige type af tvang giver anledning til spørgsmålet; Er borgeren omfattet af selvinkrimineringsforbuddets beskyttelse, ved myndighedernes anvendelse af disse strafsanktionerede oplysningspligter?

På trods af forbuddets vigtighed, findes der ingen lovbestemmelse, som regulerer forbuddets generelle anvendelsesområde. Der findes fire lovbestemmelser, som regulerer selvinkrimineringsforbuddet; 1) Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) art. 6. I midten af 1990'erne begyndte Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) at indfortolke selvinkrimineringsforbuddet i EMRK art. 6. Bestemmelsen anses for en lovbestemmelse, som lovfæster selvinkrimineringsforbuddet, men forbuddet fremgår ikke af bestemmelsens ordlyd. 2) Retsplejelovens § 752 stk. 1, men som af ordlyden alene finder anvendelse i strafferetten. 3) Tvangsindgrebsloven - også kaldet retssikkerhedsloven (RSL) §§ 9 og 10, der regulerer selvinkrimineringsforbuddet i forvaltningsretlige sager. 4) FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder (KBPR), art. 14 stk. 3 litra G. Konventionen er ikke inkorporeret i dansk ret, hvorfor borgerne ikke kan støtte ret direkte på bestemmelsen. Som følge af den begrænsede lovregulering, opstår der uklarhed om selvinkrimineringsforbuddets anvendelsesområde og grænserne herfor.

⁵ Festskrift til Finn Taksøe-Jensen, *Generationsskifte i ret og praksis*, 1999, s. 320.

Selv de mest grundlæggende principper har et begrænset anvendelsesområdet. Spørgsmålet er, hvor selvinkrimineringsforbuddets anvendelsesområde drager dets grænser. Som det illustreres med eksemplet ovenfor, opstår en særlig problemstilling, når henset til samspillet mellem de strafsanktionerede oplysningspligter og selvinkrimineringsforbuddet. Det findes derfor interessant at belyse dette retsområde nærmere. Formålet med dette projekt er at besvare følgende problemformulering:

- *Hvad er anvendelsesområdet for selvinkrimineringsforbuddet, og hvordan er forbuddet lovreguleret.*
- *Hvordan er samspillet mellem selvinkrimineringsforbuddet og de strafsanktionerede oplysningspligter?*

1.2 Afgrænsning

Specialet har til formål at klarlægge, i hvilket omfang en person, som er mistænkt for en strafbar lovovertrædelse, kan påberåbe sig selvinkrimineringsforbuddets beskyttelse. Dette indebærer en analyse af begreberne "sigtet" og "mistænkt", i både national og international ret. I den internationale lovgivning indfortolkes selvinkrimineringsforbuddet for den sigtede i EMRK art. 6. I dansk strafferet er forbuddet lovfæstet i retsplejeloven § 752 for den sigtede, mens det er lovfæstet i RPL § 171 stk. 2 nr. 1 for vidner. Specialet vil ikke behandle vidners mulighed for påberåbelse af forbuddet eller RPL § 171 stk. 2 nr. 1. Andre personer, som ikke har været vidne til den strafbare lovovertrædelse, men har en anden forbindelse til den mistænkte eller sagen, kan ligeledes være omfattet af selvinkrimineringsforbuddet. Specialet afgrænses ydermere fra tredjemands anvendelse af forbuddet. Juridiske personer kan, ligesom private personer, være mistænkt eller sigtet for en strafbar lovovertrædelse. Specialet vil ikke behandle juridiske personers mulighed for at påberåbe sig selvinkrimineringsforbuddet.

Som det er beskrevet i indledningen af dette speciale, har den sigtede nogle særlige beføjelser, ved sin rolle som sigtet i en straffesag. Selvinkrimineringsforbuddet udgør, som nævnt, én af disse beføjelser. Blandt de øvrige beføjelser kan nævnes sigtedes ret til aktindsigt, sigtedes ret til en forsvarer og sigtedes ret til at være til stede under sagens behandling i retten. Disse øvrige beføjelser vil ikke blive behandlet i dette speciale.

1.3 Metode og materiale

Specialet vil besvare problemformuleringen, ved anvendelse af den retsdogmatiske metode. Den retsdogmatiske metode er udarbejdet med det formål at analysere og beskrive gældende ret.⁶ Den retsdogmatiske metode adskiller sig således fra den juridiske metode. Den juridiske metode løser konkrete juridiske problemstillinger, mens der ved den retsdogmatiske metode søges at afdække gældende ret, på et konkret retsområde.⁷ Som problemformuleringen lægger op til, er formålet med dette speciale at analysere selvinkrimineringsforbuddets anvendelsesområde og samspil med strafsanktionerede oplysningspligter, altså gældende ret på dette retsområde. Derfor findes den retsdogmatiske metode at være den bedst egnede metode, til udarbejdelsen af dette speciale. Til at afdække gældende ret vil specialet anvende forskellige typer af retskilder. I det følgende vil der blive redegjort for de udvalgte retskilder, samt deres retskildemæssige værdi.

Lovreguleringen af selvinkrimineringsforbuddet er begrænset, og i høj grad skabt gennem domstolenes bedømmelse af retssager.⁸ Specialet er derfor overvejende baseret på relevant retspraksis. Specialet vil inddrage både international retspraksis, særligt fra EMD og national praksis, for at belyse forbuddets internationale og nationale anvendelsesområde. For at belyse den nuværende retstilstand, i den danske strafferet, vil specialet inddrage retsplejeloven, med særligt fokus på bestemmelsen i § 752 stk. 1. For at belyse den nuværende retstilstand, i den danske forvaltningsret, vil retssikkerhedsloven blive inddraget, særligt med fokus på RSL §§ 9 og 10. Retssikkerhedsloven regulerer administrative myndigheders anvendelse af tvangsindgreb. Herudover vil der ligeledes blive inddraget forarbejder samt betænkninger, til lovgivningen.

Specialet vil inddrage internationale retskilder. EMRK blev tiltrådt af Danmark i 1953 og blev inkorporeret i dansk ret ved lov i 1992.⁹ Inkorporeringen indebærer, at enhver borger i et land, som har inkorporeret og tiltrådt konventionen, herunder Danmark, kan påberåbe sig konventionens beskyttelse og rettigheder. Specialet vil ligeledes inddrage relevant praksis fra EMD, da det er vanskeligt at anvende og fortolke EMRK uden at inddrage relevant

⁶ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, 2018, side 87

⁷ Munk-Hansen, Carsten, Retsvidenskabsteori, 2018, side 87

⁸ Retskommissions betænkning 1428/2003 afsnit 6.1

⁹ LBK nr. 750 af 19. oktober 1998, *Inkorporeringsloven*

retspraksis.¹⁰ Af EMRK art. 46 fremgår, at afgørelser fra EMD kun er bindende for de involverede lande. I forarbejderne til den danske inkorporeringslov er det dog fastslået, at Danmark skal følge EMDs praksis, og at det ikke er afgørende om afgørelsen vedrører Danmark eller en anden stat.¹¹ I FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder art. 14 stk. 3 litra G, findes et udtrykkeligt forbud mod selvinkriminering. KBPR er ratificeret, men ikke inkorporeret i dansk ret. Ratificeringen betyder, at dansk lovgivning skal fortolkes i overensstemmelse med konventionen. Ydermere skal de danske domstole forsøge at anvende de nationale regler på en måde, som ikke krænker Danmarks internationale forpligtelser.¹² Sammenlignet med EMRK, der er inkorporeret i dansk ret, påberåbes og anvendes andre internationale konventioner om menneskerettigheder stadig i et forholdsvis begrænset omfang, ved danske domstole.¹³ I perioden fra den 1. januar 2001 til den 1. januar 2014 findes der i alt otte trykte afgørelser, som henviser til KBPR. Som følge af denne begrænsede praksis og EMRKs inkorporerede status i dansk ret, vil specialet fokusere på EMRK samt praksis fra EMD.

Som supplement til de anvendte retskilder, vil specialet inddrage relevant juridisk litteratur. Gældende ret kan ikke udledes af litteraturen, men den kan være et fortolkningsbidrag. Da specialet hovedsageligt er baseret på retspraksis, ikke lovbestemmelser og deres forarbejder, er det store fortolkningsbidrag, som findes i forarbejderne, begrænset på dette retsområde. Som et alternativ vil specialet inddrage den juridiske litteratur, i det omfang det måtte være relevant.

En nærmere afgrænsning af hvornår borgeren er omfattet af forbuddets beskyttelse, i sagens opklarende fase, vil blive foretaget, men som en generel betegnelse i specialets kapitel 1-4 betegnes den, som påberåber sig selvinkrimineringsforbuddet, ”den sigtede”. I specialets kapitel 5, som omhandler forbuddet i den afgørende fase, retssagen, betegnes den, som påberåber sig forbuddet, ”den tiltalte”.

¹⁰ Kjølbro, Jon Fridrik, m.fl., *Den europæiske menneskerettighedskonvention for praktikere*, 2017, side 17

¹¹ Betænkning nr. 1220/1991, side 192

¹² Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 60

¹³ Justitsministeriet betænkning nr. 1546/2014, side 75

Kapitel 2

Selvinkrimineringsforbuddets indhold

Formålet med specialets kapitel 2 er at beskrive selvinkrimineringsforbuddets historiske udvikling. Ydermere er det formålet med kapitlet at beskrive forbuddets materielle indhold. I den sammenhæng foretages der en sontring mellem retten i til tavshed og retten til ikke at inkriminere sig selv. I kapitlets sidste del vil indholdet og betydningen af begrebet ”utilbørlig tvang” blive undersøgt, for at belyse forbuddets beskyttelsesområde.

2.1 Forbuddets historiske baggrund

Selvinkrimineringsforbuddet har, først og fremmest, til formål at beskytte den sigtedes vilje og ønske om ikke at udtale sig.¹⁴ En pligt til at melde sig selv, til at tilstå eller til at producere beviser mod sig selv, vil stride mod enhver form for retfærdighed. Ingen har pligt til at forråde sig selv. Retten til at undlade selvinkriminering er blevet kaldt “*one of the great landmarks in man’s struggle to make himself civilized*”.¹⁵ Selvinkrimineringsforbuddet blev lovfæstet i USA ved forfatningen i 1791, men princippet har forløbere tilbage til Talmud tid og den kanoniske ret fra 1100-tallet.¹⁶

Selvinkrimineringsforbuddets historie i Danmark tager sin begyndelse i starten af 1900-tallet. Formålet med straffeprocessuelle regler er at foretage en undersøgelse, af om de strafferetlige regler er overtrådt.¹⁷ Denne undersøgelse kan foretages ved brug af det inkvisitoriske princip. Princippet betyder, at den der skal afsige dom i sagen, også skal stå for undersøgelsen af sagens omstændigheder. Den inkvisitoriske metode anvendes bl.a. i forvaltningsretten, i dag. Forvaltningsmyndighederne undersøger og træffer afgørelse i sagerne. I forvaltningsretten betegnes denne metode; undersøgelsesprincippet. Det anses dog for betænkeligt at anvende det inkvisitoriske princip i strafferetsplejen. Det udgør et åbenbart problem, hvis den dommer der afgør skyldsspørgsmålet, ligeledes har ansvaret for opklaring af forbrydelsen.¹⁸ Indtil vedtagelsen af den danske retsplejelov i 1916, blev den inkvisitoriske metode anvendt i dansk

¹⁴ Saunders mod Storbritannien, 1996, præmis 69

¹⁵ R.H Helmholtz, *Origins of the privilege against selfincrimination: the role of the European ius commune*, New York University Law Review, 1990, side 962

¹⁶ Festskrift til Finn Taksøe-Jensen, *Generationsskifte i ret og praksis*, 1999, side 322

¹⁷ Kistrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, 2018, side 23

¹⁸ Kistrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, 2018, side

strafferetspleje. Den tidligere inkvisitoriske strafferetspleje betød, at retten ofte anvendte en række utilbørlige tvangsmidler, ved efterforskningen af en straffesag, eksempelvis tortur. Den sigtede havde pligt til at fortælle sandheden og til at svare på spørgsmål. På den måde havde den sigtede pligt til at bidrage til efterforskningen, af sin egen sag.¹⁹ Retsplejeloven trådte i kraft d. 1. oktober 1919, og med lovens ikrafttrædelse gik Danmark fra at have en inkvisitorisk retspleje til en akkusatorisk retspleje. Det akkusatoriske princip betegnes også ”anklageprincippet”. Princippet gør det til dommerens eneste opgave at være uvildig og tage stilling til det materiale, der fremlægges under retssagen. Samtidig bliver det politiets og anklagemyndighedens opgave at efterforske og præsentere sagen for retten.²⁰ Ved indførelsen af dette princip, har den sigtede ikke længere pligt til at bidrage til sagens efterforskning. I RPL § 752 stk. 1 er det lovfæstet, at den sigtede skal gøres bekendt med, at han ikke har pligt til at udtale sig. Den tiltalte har ligeledes ikke pligt til at udtale sig, under hovedforhandling i retten jf. RPL § 861 stk. 1. Disse to bestemmelser anses for at være lovfæstelsen af selvinkrimineringsforbuddet, i dansk strafferetspleje.²¹ Lignende bestemmelser fandtes i den oprindelige retsplejelov fra 1916 §§ 765 stk. 2 og 807 stk. 3.

2.2 Sondring mellem retten til tavshed og selvinkrimineringsforbuddet

Retten til tavshed og retten til ikke at inkriminere sig selv hænger tæt sammen. I dette afsnit vil det blive forsøgt at foretage en sondring mellem de to rettigheder. Der er enighed i international ret, om at retten til tavshed og retten til ikke at inkriminere sig selv, anses for to af de vigtigste grundsten, i retten til en retfærdig rettergang. Men de to rettigheder behandles forskelligt i de nationale retssystemer.²² I Danmark anses retten til tavshed som værende en mindre del af retten til ikke at inkriminere sig selv. Derfor anses RPL § 752 stk. 1 også for en lovfæstning af selvinkrimineringsforbuddet, på trods af, at RPL § 752 stk. 1, ud fra bestemmelsens ordlyd, lovfæster retten til tavshed.²³ I andre lande, særligt i lande med *common law*, eksempelvis Storbritannien, anses retten til ikke at inkriminere sig selv, derimod som en mindre del af retten til tavshed. Uanset, er retten til tavshed og retten til ikke at inkriminere sig selv tæt forbundet. Fenella Billing: *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, side 9, antager endvidere, at de to rettigheder, på ét område, overlapper hinanden.

¹⁹ Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 105

²⁰ Kistrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, 2018, side 24

²¹ Kistrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, 2018, side 183

²² Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 6

²³ Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 7

2.2.1 Om retten til tavshed

Retten til tavshed beskytter den sigtedes ret til at fremkomme med udtalelser om sig selv, både de inkriminerende og ikke-inkriminerende. Retten er derfor også særlig relevant ved politiets afhøringer af både tiltalte, vidner og tredjemand. Eksisterede retten til tavshed ikke, ville alle have pligt til at fremkomme med private oplysninger, uden krav om oplysningernes relevans for sagen. Derfor beskytter retten til tavshed ethvert menneskes ret til værdighed og til at tilbageholde informationer, som er private.

2.2.2 Om retten til ikke at inkriminere sig selv

Retten til tavshed beskytter mod at fremkomme med nogen udtalelser overhovedet, mens retten til ikke inkriminere sig selv alene beskytter mod de inkriminerende udtalelser. Ydermere beskytter retten til ikke at inkriminere sig selv mod, at staten kan tvinge den sigtede til at fremskaffe nogen former for inkriminerende beviser. Fra EMDs praksis kan nævnes Funke mod Frankrig, 1993. I dommen blev den tyske statsborger Funke, tvunget af de franske toldmyndigheder til at fremkomme med dokumenter, som skulle bevise Funkes overtrædelse af de franske toldregler. Domstolen udtalte, at de franske toldmyndigheder havde forsøgt at tvinge Funke til at fremkomme med bevis for de lovovertrædelser, han angiveligt skulle have begået. Beviser som myndighederne ikke selv var i stand til at fremskaffe. Det kan udledes af dommen, at retten til ikke at inkriminere sig selv beskytter den sigtede mod at fremkomme med alle former for selvinkriminerende beviser, udtalelser, men også dokumenter, data, fingeraftryk og DNA.²⁴

2.2.3 Særligt om selvinkriminerende udtalelser

Som nævnt i afsnittets start, antages det i litteraturen, at de to rettigheder overlapper hinanden. Begge rettigheder beskytter den sigtedes ret til ikke at fremkomme med *selvinkriminerende udtalelser*. Den eneste måde, hvor det effektivt kan sikres, at den sigtede ikke tvinges til at udtale sig selvinkriminerende, er ved at sikre, at den sigtede ikke har pligt til at udtale sig overhovedet. Var det kun retten til ikke at inkriminere sig selv som eksisterede, ville den sigtede have pligt til at svare på alle spørgsmål og alene undlade at svare på de spørgsmål, som kunne inkriminere den sigtede. Den sigtedes selektive svar ville således modarbejde ham. Eksisterede retten til ikke at inkriminere sig selv ikke, ville den sigtede forsat ikke kunne tvinges til at tale, men i tilfælde, hvor den sigtede valgte at udtale sig, ville selvinkriminerende

²⁴ Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 10

udtalelser frit kunne bruges mod ham. De selvinkriminerende udtalelser kan siges at nyde en dobbelt beskyttelse, af både retten til tavshed og retten til ikke at selvinkriminere sig selv.²⁵

2.2.4 Sondring i dette speciale

I overensstemmelse med gældende dansk ret, lægges følgende sondring til grund i dette speciale: Retten til tavshed anses som værende en mindre del af retten til ikke at inkriminere sig selv. Er retten til tavshed krænket anses retten til ikke at inkriminere sig selv, ligeledes for at være krænket. I de efterfølgende kapitler vil selvinkrimineringsforbuddet og retten til tavshed blive omtalt som én samlet rettighed.

2.3 “Utilbørlig tvang”

Som det er beskrevet, i specialets indledende afsnit, er formålet med selvinkrimineringsforbuddet at beskytte elementet af ”fairness”, i sager hvor den ene part er en myndighed. Det kan formuleres således, at selvinkrimineringsforbuddet beskytter borgeren mod optagelsen af bevis under utilbørligt tvang eller pres.²⁶ Ved at beskytte borgeren mod utilbørlig tvang fra myndighederne, medvirker forbuddet til at undgå retsforfølgelse, og sikrer dermed retten til en retfærdig rettergang.²⁷ Indholdet og betydningen af begrebet ”utilbørlig tvang” vil blive undersøgt, i nærværende afsnit.

Det er et almindeligt anerkendt princip, at myndighederne, både i straffesager og forvaltningssager, kan anvende tvang. Når myndighederne anvender tvang, er det en konstant balancegang. På den ene side er denne tvang ofte nødvendig for, at myndighederne kan fremskaffe de nødvendige beviser. På den anden side må borgerne ikke udsættes for utilbørlig tvang. Myndighederne kan anvende tvang uden, at dette er en krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet. Tvang udgør en krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet, når den er utilbørlig.²⁸

²⁵ Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 10

²⁶ European court of human rights, *Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights*, 2018, side 36 (herfra betegnet “EMDs guide om art. 6”)

²⁷ Retskommissions betænkning 1428/2003 afsnit 6.2.1

²⁸ Harris, O’boyle og Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 2014, side 422

EMD har defineret, hvad der forstås ved *utilbørlig tvang* i John Murray mod Storbritannien, 1996, præmis 47; Tvang er utilbørlig, når selve essensen af retten til ikke at inkriminere sig selv bliver ødelagt.²⁹ I Jalloh mod Tyskland, 2006, præmis 101 udtalte Domstolen, at den ved vurderingen af om selve essensen af rettigheden er ødelagt, lægger vægt på følgende fire kriterier ³⁰:

- 1) *Tvangens natur og intensitet*
- 2) *Findes der foranstaltninger, som beskytter den sigtede*
- 3) *Anvendelsen af det opnåede materiale*
- 4) *Samfundets interesse i sagens efterforskning*

Til illustration af Domstolens anvendelse af de fire kriterier, gennemgås sagen om Jalloh mod Tyskland. I sagen havde to civilbetjente iagttaget, at klageren tog en pose med hvidt stof ud af munden, gav den til en anden person og modtog kontanter. Herefter skred betjentene til anholdelse. Idet betjentene kom hen til klager, slugte klager endnu en pose. Betjentene anholdt klager og tog ham med på hospitalet, for at få posen ud. På hospitalet nægtede klager at indtage det kvalmefremkaldende middel. Derfor holdte fire betjente klager nede, mens en læge indførte en tube med det kvalmefremkaldende middel, gennem næsen på klager. Kort herefter kastede klager en pose med hvidt stof op. Da betjentene to timer senere forsøgte at afhøre klager, forklarede klager betjentene på gebrokkent engelsk, at han var for træt til at udtale sig. Da stod det klart, at klager ikke forstod tysk og dermed ikke havde forstået, hvad betjentene eller det lægefaglige personale havde sagt til ham, under anholdelsen eller tvangsansværelsen. Når henset til det første kriterium udtalte EMD, at der var tale om en tvang, som havde påvirket klagers fysiske og mentale integritet. Der var således tale om indgribende tvang. I overensstemmelse med det andet kriterium, var der foranstaltninger, som beskyttede klager. Klager blev bedt om selv at indtage det kvalmefremkaldende middel, og dermed havde klager mulighed for at undgå tvangsindgrebet. Men idet klager, som følge af hans ringe tysk, ikke havde forstået, at han havde mulighed for selv at indtage midlet, kunne disse sikkerhedsforanstaltninger ikke anses for iagttaget. Når henset til det tredje kriterium blev posen med hvidt indhold, som klager kastede op, tillagt betydelig bevismæssig værdi, ved den nationale domstols afgørelse. Om det fjerde kriterium anførte EMD, at samfundets interesse i

²⁹John Murray mod Storbritannien, 1996, præmis 47

³⁰Jalloh mod Tyskland, 2016, præmis 101

sagens opklaring ikke kunne retfærdiggøre et så voldsomt indgreb, i klagers fysiske og psykiske integritet.³¹ Således anførte EMD, at klager var blevet udsat for utilbørlig tvang, i strid med selvinkrimineringsforbuddet.

Modsætningsvis kan henvises til sagen om O'halloran og Francis mod Storbritannien, 2009. I sagen henviste EMD til de anførte kriterier i Jalloh-dommen. Begge klager var blevet udstedt en fartbøde. Klagerne var blevet pålagt under strafansvar at oplyse politiet, hvem der var føreren af deres bil, i forbindelse med udstedelsen af bøden. Den første klager oplyste, at han var føreren af hans bil. Den anden klager ønskede ikke at oplyse, hvem som var fører af hans bil og modtog derfor en bøde, for ikke at ville oplyse herom. EMD fastslog, at der ikke var tale om en krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet i EMRK art. 6, overfor hverken klager 1 eller 2. Når henset til det første kriterium anførte Domstolen at "*...the special nature of the regulatory regime at issue and the limited nature of the information sought...*".³² Domstolen anså denne oplysningspligten som en meget mild form for tvang. Ved vurderingen af det andet kriterium udtalte Domstolen, at det alene var førerens navn, som skulle oplyses og at dette ikke i sig selv kan være inkriminerende.³³ Når henset til det tredje kriterium, om anvendelsen af det opnåede materiale, udtalte Domstolen, at identifikation af føreren, som det eneste bevis, ikke kan statuere skyld.³⁴ Domstolen udtalte sig ikke direkte om det fjerde kriterium, men Harris, O'boyle og Francis, *Law of the European Convention on Human Rights*, side 426, antager, at det kan udledes af dommens øvrige begrundelse, at Domstolen også tog stilling til dette kriterium. Domstolen udtalte bl.a. at "*those who choose to keep and drive motor cars can be taken to have accepted certain responsibilities and obligations.*"³⁵ Heraf kan udledes, at ejeren af en bil accepterer, at samfundet har interesse i at undersøge eventuelle lovovertrædelser, som bilen er involveret i.

I modsætning til EMRKs bestemmelser om ytringsfrihed, familie- og privatliv mv. indeholder art. 6 ikke noget forbehold om, at indgreb kan legitimeres i et demokratisk samfund. Det hindrer dog ikke EMD i at fortolke EMRK art. 6 på en lignende måde. Domstolen har således udarbejdet fire kriterier, til at vurdere om den anvendte tvang kan legitimeres, eller om tvangen

³¹ Jalloh mod Tyskland, 2016, præmis 107

³² O'halloran og Francis v. Storbritannien, 2007, præmis 62

³³ O'halloran og Francis v. Storbritannien, 2007, præmis 38.

³⁴ O'halloran og Francis v. Storbritannien, 2007, præmis 62

³⁵ O'halloran og Francis v. Storbritannien, 2007, præmis 62

må anses for utilbørlig. Det er således ikke al tvang, der er i strid med selvinkrimineringsforbuddet. Det kan også udtrykkes som, at selvinkrimineringsforbuddet ikke er absolut.³⁶

Når henset til den utilbørlige tvang, kan det udledes af EMDs praksis, at Domstolen har identificeret tre typer af utilbørlig tvang, der ved myndighedernes anvendelse udgør en særlig risiko for krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet.³⁷ Disse tre typer vil blive gennemgået i det følgende.

2.3.1 Sager om fysisk eller psykisk tvang

Den første type af tvang er psykisk og fysisk pres eller tvang, ofte på en måde, som ligeledes er i strid med forbuddet mod tortur i EMRK art. 3. Som eksempel på en sådan en tvang kan henvises til Jalloh mod Tyskland. Sagens nærmere omstændigheder er gennemgået i forrige afsnit. I sagen var klager blevet udsat for tvang i en sådan grad, at det måtte anses for tortur, med det formål at fremkomme med inkriminerende beviser. EMD statuerede krænkelse af både EMRK art. 3 og EMRK art. 6.³⁸ Ydermere kan henvises til Gäfgen mod Tyskland, 2010. I sagen havde klager dræbt og begravet en 8-årig dreng. Da klager blev anholdt tilstod han drabet. Klager ville dog ikke afsløre, hvor han havde begravet liget. De afhørende betjente fremsatte herefter trusler om vold, hvis ikke klager fortalte, hvor liget befandt sig. Som følge af truslerne fortalte klager, hvor han havde begravet liget. Ved ligets findested fandt politiet yderligere beviser, som talte for klagers skyld. Truslerne om vold var i stand til at frembringe betydelig frygt hos klager. EMD statuerede således krænkelse af EMRK art. 3. Domstolen statuerede dog ikke krænkelse af EMRK art. 6. Domstolen begrundede afgørelsen med, at klager også i retten tilstod drabet. EMD antog derfor, at beviserne på findestedet, fremkommet under trussel om vold, havde minimal betydning for at klager blev dømt for drabet.³⁹ EMD udtalte, at der var tale om tvang i strid med selvinkrimineringsforbuddet, men lagde samtidig vægt på det tredje kriterium, om anvendelsen af det opnåede materiale. Som følge heraf var der ikke tale om tvang, som ødelagde selve essensen af retten til ikke at inkriminere sig selv. Alene derfor var der ikke sket en krænkelse af EMRK art. 6.

³⁶ EMDs guide om art. 6, 2018, side 37

³⁷ EMDs guide om art. 6, 2018, side 36

³⁸ Jalloh mod Tyskland, 2006, præmis 135

³⁹ Gäfgen mod Tyskland, 2010 præmis 187

2.3.2 Sager om myndig hedernes anvendelse af tricks

Den anden type af tvang er de situationer, hvor myndighederne anvender tricks eller krumspring til at få informationer, som de ikke var i stand til opnå, ved almindelig afhøring.⁴⁰ Som eksempel på sager, hvor en sådan type tvang er blevet anvendt, kan nævnes Allan mod Storbritannien, 2002, og modsætningsvis Bykov mod Rusland, 2009. I Allan-sagen var klageren varetægtsfængslet for mord og havde ikke ønsket at udtale sig til politiet, under fængslingen. En politi-informant, iført en skjult båndoptager, blev indsat som klagers cellekammerat. Efter nogle dage fortalte politi-informanten, at klager havde afgivet en udtalelse om hans skyld i drabet, men klagers udtalelse var ikke blevet optaget, på den skjulte båndoptager. På trods af den manglende optagelse, blev klager kendt skyldig i drab, alene på baggrund af informantens udtalelse. EMD statuerede krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet med begrundelse om, at forbuddets formål er at beskytte den sigtedes ret til frit at vælge om han vil udtale sig til myndighederne eller ej. Retten til at foretage dette valg krænkes, når myndighederne anvender tricks til at opnå beviser. Ved at narre klageren til at snakke med politiet, var hans valg om ikke at udtale sig ikke blevet respekteret, og således var selvinkrimineringsforbuddet krænket. Domstolen lagde ydermere vægt på, at informantens vidneudsagn var blevet tillagt afgørende bevismæssig betydning, ved den nationale domstols afgørelse.⁴¹ Om anklagemyndighedens mulighed for at anvende oplysninger, fremkommet under tvang, i strid med selvinkrimineringsforbuddet, som bevis under straffesagen, se specialets afsnit 5.1.

I Bykov-dommen var klager tiltalt for at have beordret V til at dræbe klagers tidligere forretningspartner. I samarbejde med politiet, besøgte V klageren, med en skjult båndoptager på sig. V indledte med at fortælle klager, at V havde udført drabet. V optog dernæst en 16 minutter lang optagelse, hvor klager og V talte om drabet og detaljer om udførelsen. Næste dag blev klager anholdt. EMD statuerede ingen krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet, med begrundelse om, at klager ikke var under noget pres eller tvang, på tidspunktet for optagelsen. Ligesom klager ikke blev tvunget til at lukke V ind i sit hus, til at tale med V eller til at udtale sig konkret om mordet til V.⁴²

⁴⁰ EMDs guide om art. 6, 2018, side 36

⁴¹ Allan mod Storbritannien, 2002, præmis 52

⁴² Bykov mod Rusland, 2009, præmis 102 og 103

2.3.3 strafsanktionerede oplysningspligter

EMD anser strafsanktionerede oplysningspligter som den sidste type af tvang, der ved anvendelsen udgør en særlig risiko for krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet. I overensstemmelse med specialets problemformulering, vil disse strafsanktionerede oplysningspligter blive behandlet i specialets afsnit 4.3.

2.4 Sammenfatning

Forbuddets materielle indhold bidrager til at foretage en afgrænsning af forbuddets anvendelsesområde. I kapitlet er det undersøgt, hvad selvinkrimineringsforbuddet materielt omfatter og beskytter imod. Det kan konkluderes, at retten til tavshed og retten til selvinkriminering begge beskytter mod selvinkriminerende udtalelser. Retten til ikke at inkriminere sig selv omfatter ydermere andre selvinkriminerende beviser såsom DNA, blod og dokumenter. Ydermere kan det konkluderes, at selvinkrimineringsforbuddet beskytter mod myndighedernes utilbørlige tvang. Dermed beskytter forbuddet ikke absolut mod myndighedernes tvangsindgreb, men alene mod den tvang, som må anses for utilbørlig. EMD har fundet, at der findes minimum tre typer af utilbørlig tvang, som ved myndighedernes anvendelse udgør en særlig risiko for krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet. Forbuddets status som menneskerettighed er ligeledes af betydning for afgrænsningen af forbuddets anvendelsesområde. Dette vil blive analyseret i det følgende kapitel.

Kapitel 3

Selvinkrimineringsforbuddet som menneskerettighed

Formålet med kapitlet er at beskrive, hvordan selvinkrimineringsforbuddet er blevet en menneskerettighed, og hvilken betydning det har for forbuddets anvendelsesområde, at forbuddet er en menneskerettighed. Selvinkrimineringsforbuddet er et grundelement i retten til en retfærdig rettergang. Retten til en retfærdig rettergang udgør en af de mest centrale menneskerettigheder og er beskyttet i EMRK art.6 samt KBPR art. 14-16. Kapitlet vil først beskrive menneskerettighedernes betydning og deres oprindelse, i såvel international ret som i dansk ret. Dernæst vil kapitlet fokusere på retten til en retfærdig rettergang, samt hvornår en borger må anses for omfattet af retten til en retfærdig rettergang. Selvinkrimineringsforbuddets indfortolkning i retten til retfærdig rettergang, vil som det sidste i dette kapitel blive gennemgået.

3.1 Menneskerettigheder i international ret

Konceptet om menneskerettigheder hviler på ideen om, at det enkelte menneske skal have frihed og værdighed, for at der kan skabes og eksistere et fredeligt og retfærdigt samfund.⁴³ Denne ide har rødder tilbage til oldtiden, men kom for alvor til udtryk i det frihedsrevolutionerende USA i 1776 og Frankrig i 1789. I Danmark blev menneskets grundlæggende rettigheder første gang anerkendt, ved grundloven i 1849. Efter anden verdenskrig har menneskerettighederne og beskyttelsen af disse, fået ny gennemslagskraft. I San Francisco i 1945 blev FN-pagten, om beskyttelsen af menneskerettigheder, underskrevet. Det var starten på en revolutionering af menneskerettighederne. En revolutionering som for alvor slog igennem, ved vedtagelsen af verdenserklæringen om menneskerettigheder, på FN's generalforsamlings i 1948. Som det første internationale dokument, indeholdt erklæringen en udførlig liste over de rettigheder som ethvert menneske har. Erklæringen er ikke juridisk bindende, men den anses for at danne grundlaget for de to centrale og juridisk bindende menneskerettighedskonventioner. Disse to centrale konventioner er; FN's konvention om civile og politiske rettigheder (forkortes KBPR i dette speciale) og FN's konvention om sociale og kulturelle rettigheder.⁴⁴

⁴³ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 25

⁴⁴ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 28

Også internt i Europa ønskede landene at skabe et samarbejde, som skulle beskytte og anerkende demokratiet og menneskerettighederne, efter de forældelige forbrydelser mod menneskeheden, begået under 2. Verdenskrig. I 1949 underskrev 10 vesteuropæiske lande, herunder Danmark, Den grundlæggende traktat for Europarådet og skabte derved Europarådet.⁴⁵ Som resultat af samarbejdet i Europarådet, underskrev rådets medlemmer d. 4. november 1950, Den Europæiske Konvention til Beskyttelse af Menneskerettigheder og Grundlæggende Frihedsrettigheder, oftest kaldet Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK).⁴⁶ EMRK trådte i kraft d. 3. september 1953. EMRK er juridisk bindende og forpligter dermed medlemsstaterne til at sikre menneskerettighederne, oplistet i konventionen.⁴⁷ For at sikre konventionens effektivitet, blev der samtidig oprettet et kontrolorgan, hvor borgerne fra alle medlemsstater kan få prøvet om deres menneskerettigheder bliver krænket. Dette kontrolorgan er Menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg (EMD).

Den Europæiske Union (EU) var oprindeligt et politisk- og økonomisk samarbejde mellem de europæiske lande. EU havde, som udgangspunkt ikke til formål at beskytte menneskerettighederne. EU-domstolen anerkendte imidlertid de europæiske menneskerettigheder i 1969, og i 2000 blev EU's charter om Grundlæggende Rettigheder (EUC) vedtaget. EUC samler en lang række af de rettigheder, som bl.a. fremgår af EMRK, af andre af Europarådets konventioner, samt af FN's konventioner. Formålet med charteret er således at samle de grundlæggende rettigheder og gøre dem mere tydelige for EU's borgere.⁴⁸ Indtil 2009 var EUC et politisk dokument som betød, at det ikke var juridisk bindende. Med Lissabon-traktaten, som trådte i kraft d. 1. december 2009, blev EUC retligt bindende med samme status som EU-traktaterne jf. Traktaten om den Europæiske union, art. 6 stk. 1.⁴⁹ Det betyder, at EUC skal overholdes af EU's organer og medlemslandenes myndigheder, i deres gennemførelse af EU-retten.⁵⁰ I EUC art. 52 stk. 3 fremgår det, at de rettigheder i chartret, som

⁴⁵ Udenrigsministeriet, Om Europarådet, <http://um.dk/da/udenrigspolitik/internationalt-samarbejde/europaraadet/om-europaraadet/>, besøgt 14. marts 2019

⁴⁶ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 28

⁴⁷ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 29

⁴⁸ Justitsministeriet, EU og menneskerettigheder, <http://www.justitsministeriet.dk/arbejdsmraader/international/menneskerettigheder/eu-og-menneskerettigheder>, besøgt 17. marts 2019.

⁴⁹ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 41

⁵⁰ Folketinget, EU-oplysningen, <https://www.eu.dk/da/spoergsmaal-og-svar-folder/hvad-skete-der-med-charteret-om-grundlaeggende-rettigheder-i-lissabontraktaten>, besøgt 10. April 2019

svarer til rettighederne i EMRK, har samme betydning og anvendelsesområde som rettighederne i EMRK. Det er således også, når henset til EU-retten hovedsageligt EMD, som fortolker og fastlægger indholdet af menneskerettighederne. Som følge af bestemmelsen i EUC art. 52 stk. 3, vil specialet fokusere på EMRK, dennes status i dansk ret, samt EMDs praksis om selvinkrimineringsforbuddet.

3.2 Menneskerettigheder i dansk ret

Grundloven er, som den øverste retskilde i dansk ret, det vigtigste element, når det kommer til lovgrundlaget for menneskerettigheder, i Danmark. Når det kommer til menneskerettigheder i dag, falder grundloven og dens rettighedsbeskyttelse i baggrunden. Da den danske grundlov i 1953 blev revideret, var det kun ganske få grundlovs rettigheder, som blev revideret og udvidet. De danske grundlovsrettigheder er derfor, i overvejende grad som de var, da grundloven blev vedtaget i 1849. Derfor fremstår grundlovens menneskerettigheder, i høj grad, som forældede og utilstrækkelige. Som følge heraf må det konkluderes, at det er de internationale retskilder og den rettighedsbeskyttelse som disse yder, der har bevirket, at menneskerettigheder udgør et centralt element i dansk ret, i dag.⁵¹

3.2.1 EMRKs status i dansk ret

Som tidligere nævnt underskrev Danmark EMRK i 1949. Da EMRK i 1953 trådte i kraft, ratificerede Danmark EMRK. EMRK har således været folkeretligt bindende for Danmark siden dens ikrafttræden i 1953.⁵² I 1989 blev Danmark for første gang dømt af EMD, for at have krænket EMRK. I kølvandet heraf, besluttede folketinget at inkorporere EMRK. Ved lov nr. 285 af 29 april 1992, også kaldet EMRK-loven, blev EMRK inkorporeret og dermed formelt en del af dansk ret. EMRK er ikke inkorporeret i dansk ret på grundlovsniveau, hvilket medfører, at ved en konflikt mellem EMRK og grundloven, har grundloven forrang jf. U1998.800H. Det er dog vanskeligt at forestille sig en konflikt, mellem EMRK og grundlovens rettigheder, idet EMRK ikke begrænser muligheden for at udvide rettighedsbeskyttelsen i grundloven, ligesom grundloven ikke er til hinder for, at EMRK giver borgerne en bedre rettighedsbeskyttelse end grundloven.⁵³

⁵¹ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 32

⁵² Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 47

⁵³ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 49

Når henset til den almindelige danske lovgivning, har EMRK forrang, for modstridende dansk lovgivning, som følge af inkorporeringen i 1992. I praksis betyder dette, at en bestemmelse i dansk lov må tilsidesættes, når denne er i strid med en bestemmelse i EMRK, som denne til fortolkes af EMD. Formålet med inkorporeringen var at skabe et grundlag for, at danske domstole løbende kan sikre, at Danmark efterlever EMRK. Særligt i de tilfælde, hvor lovgiver ikke har haft lejlighed til at ændre lovgivningen, så den er i overensstemmelse EMDs praksis.⁵⁴ Med inkorporeringens formål for øje, må det antages, at inkorporeringen omfatter EMRK, med det indhold den til enhver tid måtte have, i henhold til EMDs praksis.⁵⁵

3.2.2 Internationale konventioners status i dansk ret

FNs konvention om borgerlige og politiske rettigheder er en international konvention, der ligesom alle andre internationale konventioner, med undtagelse af EMRK, ikke er inkorporeret i dansk ret. Dansk ret bygger på en dualistisk opfattelse, hvorefter dansk ret og international ret er to adskilte retssystemer. Ved en sådan dualistisk opfattelse skal international ret inkorporeres i dansk ret, før denne kan anvendes i Danmark jf. forudsætningsvis GRL § 19.⁵⁶ I praksis er internationale konventioner dog en vigtig retskilde i dansk ret. Internationale konventioner må, ligesom EMRK, vige for grundloven og dennes rettigheder. Når henset til samspillet mellem internationale konventioner og almindelig dansk lovgivning opstilles traditionelt to regler: 1. Dansk lovgivning og anden dansk ret skal fortolkes i overensstemmelse med Danmarks internationale forpligtelser, og 2. formodningsreglen. Formodningsreglen betyder, at domstole og andre retsanvendere, ved fortolkningen af danske lovbestemmelser, kan formode, at lovgiver ikke har haft til hensigt at bryde eksisterende internationale forpligtelser.⁵⁷ Formodningsreglen kan dog ikke fortolkes som, at en senere vedtaget dansk lovbestemmelse, skal vige for en eksisterende international konvention. Modsat EMRK, må internationale konventioner vige for danske lovbestemmelser, som uden, at dette har været lovgivers hensigt, viser sig at være i strid med Danmark internationale forpligtelser.⁵⁸ Retstilstanden viser, at inkorporerede konventioner, EMRK, har bedre gennemslagskraft i dansk ret end ikke-inkorporerede konventioner.

⁵⁴ Betænkning nr. 1220/1991, side 196

⁵⁵ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 52

⁵⁶ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 55

⁵⁷ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 55

⁵⁸ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 57

3.3 Retten til en retfærdig rettergang

Retten til en retfærdig rettergang er en fundamental ret for ethvert menneske.⁵⁹ Har individet ikke ret til en retfærdig og offentlig rettergang, vil der opstå en vilkårlighed i retssystemet, som bedst kan betegnes som anarki. Derudover ville de øvrige menneskerettigheder blot blive tomme ord, idet der ikke ville eksistere et uafhængigt organ, som kunne prøve mulige krænkelse af de øvrige rettigheder. Retten til en retfærdig rettergang handler om proces, ikke om indholdet af afgørelsen. Rettigheden sikrer, at retssagen er forløbet på en ordentlig måde, og at individets retssikkerhed varetages, under retssagen.⁶⁰ Vigtigheden afspejles i lovgivningen. Retten til en retfærdig rettergang er beskyttet i alle større internationale menneskerettighedskonventioner, herunder KBPR, EMRK, den amerikanske-, den afrikanske- og den arabiske konvention om menneskerettigheder.⁶¹ Retten til en retfærdig rettergang er ikke direkte beskyttet i den danske grundlov, men grundloven rummer bestemmelser, hvoraf individet kan aflede rettigheder om en retfærdig rettergang.⁶² Vigtigst er GRL §§ 64 og 65, som beskytter henholdsvis domstolenes uafhængighed og offentlighed i retsplejen. Øvrige rettigheder nødvendige for en retfærdig rettergang, er ikke beskyttet i grundloven.⁶³ Som beskrevet i specialets kapitel 3.2, har EMRK og KBPR stor betydning ved udviklingen og implementeringen af, hvilke aspekter der er beskyttet af retten til en retfærdig rettergang.⁶⁴ Retten til en retfærdig rettergang er beskyttet i KBPR art. 14-16 og i EMRK art. 6.

3.3.1 Retten til en retfærdig rettergang i EMRK art. 6

Af ordlyden i EMRK art. 6 stk. 1 fremgår fem generelle krav til en retfærdig rettergang; 1) reel adgang til domstolene, 2) en uafhængig domstol, 3) en upartisk domstol, 4) offentlig rettergang og dom og 5) afgørelse inden rimelig frist. EMD har derudover fastslået, at der gælder et yderligere krav: 6) parternes ligestilling og adgang til kontradiktion.⁶⁵ Af EMRK art. 6 stk. 1 første punktum fremgår det, at bestemmelsen finder anvendelse i "sager om borgerlige rettigheder og forpligtelser". Det er uklart, hvad der ligger i begrebet "borgerlige", men kerneområdet antages at være civilretten - tvister mellem private parter, herunder erstatnings-

⁵⁹ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 409

⁶⁰ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 410

⁶¹ Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 43

⁶² Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 410

⁶³ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 411

⁶⁴ Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 44

⁶⁵ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 415

familie- og arveretlige tvister.⁶⁶ Ydermere finder EMRK art. 6 anvendelse i straffesager jf. bestemmelsens ordlyd “anklaget for en forbrydelse”. I nedenstående afsnit vil ordlyden af EMRK art. 6 “*anklaget for en forbrydelse*”, blive analyseret. Formålet med det følgende afsnit er at undersøge, hvornår garantierne i EMRK art. 6 indtræder, og dermed hvornår den mistænkte er omfattet af bestemmelsens beskyttelse.

3.3.1.1 “Anklaget”

EMD definerer normalt ordet “anklaget” som den officielle notifikation, afgivet af den kompetente myndighed, som indeholder påstand om, at modtageren har begået en lovovertrædelse.⁶⁷ EMRK art. 6 beskytter dermed fra det tidspunkt, hvor en person reelt må anses for sigtet, for en forbrydelse.⁶⁸ EMRK art. 6s beskyttelse ophører, når der er truffet endelige afgørelse om straf eller frifindelse.⁶⁹

Spørgsmålet er dernæst, hvornår den mistænkte må anses for anklaget for en forbrydelse, når denne ikke formelt er sigtet. Domstolen har ved deres praksis udtalt, at det er muligt at være anklaget for en forbrydelse, inden man officielt er sigtet for en forbrydelse. Domstolen har fastslået, at begrebet “anklaget” har selvstændig betydning i konventionens forstand.⁷⁰ Domstolen udtrykker i afgørelsen Deweer mod Belgien, 1980, præmis 44, at “anklaget” skal tillægges en materiel betydning, og ikke en formel betydning. Derfor må Domstolen undersøge sagens faktiske omstændigheder, for at kunne klarlægge om den mistænkte må anses for anklaget.⁷¹

Af Deweer mod Belgien præmis 46 fremgår, at EMD har udviklet en test til at vurdere om en mistænkt anses for “anklaget”. Denne test består i om den mistænkte situation er blevet væsentlig påvirket af sagens efterforskning. Er den mistænkte situation væsentlig påvirket, indtræder EMRK art. 6s beskyttelse, fra dette tidspunkt.⁷² I den sammenhæng må det nævnes, at det er den dag, hvor den mistænkte modtager den officielle sigtelse eller på anden måde, for

⁶⁶ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 413

⁶⁷ Jonas Christoffersen, *Selvinkrimineringsforbuddet – menneskerettighedsdomstolens praksis*, 2000, side 46

⁶⁸ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 412

⁶⁹ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 413

⁷⁰ Harris, O’boyle og Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 2014, side 376

⁷¹ Deweer mod Belgien, 1980, præmis 44

⁷² Deweer mod Belgien, 1980, præmis 42 og 46, samt Eckle mod Tyskland, 1982, præmis 73.

første gang, væsentlig påvirkes af sagens efterforskning, som er afgørende. Eksempelvis er datoen for beslutningen om at starte en efterforskning af sagen, uden betydning.⁷³

Hvornår den mistænkte kan anses for *væsentlig påvirket*, er som følge af den materielle betydning, en konkret vurdering for den enkelte mistænkte. I sagen Funke mod Frankrig blev den mistænkte anset for væsentlig påvirket fra det øjeblik myndighederne beslaglagde dokumenter hos den mistænkte.⁷⁴ I sagen Frau mod Italien, 1991, blev den mistænkte butik lukket, indtil efterforskningen af sagen var afsluttet. Den mistænkte blev anset for væsentlig påvirket fra den dag butikken blev lukket.⁷⁵ I en række nyere afgørelser har Domstolen statueret, at en person er “væsentlig påvirket”, fra det øjeblik der foreligger en konkret mistanke hos myndigheden. Her kan særligt nævnes sagen om Yankov m.fl. mod Bulgarien, 2003. EMD fastslog, at klageren var beskyttet af EMRK art. 6 fra det øjeblik, hvor klageren var blevet afhørt af politiet, om noget stjålet frugt, og klager havde tilstået dette. Denne afhøring blev foretaget 8 år før, klageren officielt blev sigtet for forbrydelsen.⁷⁶ Domstolen vurderede, at politiet, idet de havde indkaldt klager til afhøring, havde en konkret mistanke til klager, allerede ved afhøringen, foretaget 8 år før sigtelsen. Klager var således væsentligt påvirket af sagens efterforskning, fra tidspunktet for den første afhøring, og dermed beskyttet af EMRK art. 6 fra dette tidspunkt. Af lignende karakter kan nævnes Aleksandr Zaichenko mod Rusland, 2010. Klager blev d. 21. februar 2001 stoppet af to betjente. Denne tilbageholdelse af klager var ikke sket som led i en større kontrol mod flere bilister, men var en speciel kontrol målrettet klager. Klager blev officielt sigtet d. 2. marts 2001. Domstolen fastslog, at klager var beskyttet af EMRK art. 6 fra d. 21. februar 2001, idet betjentene, ved deres kontrol af klager, måtte have en konkret mistanke til klager. Dermed kunne klager anses for væsentlig påvirket af sagens efterforskning fra dette tidspunkt.⁷⁷

3.3.1.2 “for en forbrydelse”

Ligesom ved begrebet “anklaget”, har Domstolen statueret, at begrebet “*forbrydelse*” har en selvstændig betydning i konventionens forstand.⁷⁸ Det betyder, at det ikke er afgørende om

⁷³ Harris, O’boyle og Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 2014, side 377 fodnote 70.

⁷⁴ Harris, O’boyle og Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 2014, side 377, fodnote 71

⁷⁵ Frau mod Italien, 1991, præmis 14

⁷⁶ Yankov m.fl. mod Bulgarien, 2003, præmis 23.

⁷⁷ Aleksandr Zaichenkov mod Rusland, 2010, præmis 43

⁷⁸ Harris, O’boyle og Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 2014, side 373

forseelsen betegnes som en forbrydelse i national ret.⁷⁹ Havde Domstolen ikke fastlagt, at begrebet havde en selvstændig betydning i konventionens forstand, kunne de enkelte lande frit tilsidesætte konventionens forpligtelser, ved blot at undlade at kategorisere lovovertrædelsen som en forbrydelse. Det ville ydermere betyde, at konventionen ville blive anvendt på forskellige måder, fra land til land. En sådan vilkårlig anvendelse ville være i strid med konventionens overordnede formål.⁸⁰

I Engel mod Holland, 1976, har EMD fastslået, at ved vurdering af om der er tale om en forbrydelse i konventionens forstand, lægges der vægt på følgende tre kriterier:

- 1) *Klassificering af lovovertrædelsen i national ret*
- 2) *forseelsens karakter*
- 3) *sanktionens karakter og intensitet.*

Det første kriterium indebærer en vurdering af, hvorvidt de bestemmelser der udgør grundlaget for retsforfølgelsen, i det pågældende lands nationale retssystem, henregnes til strafferetten, forvaltningsretten eller andre ikke-strafferetlige områder. Det første kriterium er særlig vigtigt. Anses lovovertrædelsen for en forbrydelse, dvs. en overtrædelse af den nationale strafferetspleje, anses lovovertrædelsen automatisk også for en forbrydelse i konventionens forstand. Denne anskuelse, skyldes de retlige og sociale konsekvenser af at være sigtet i en straffesag. Disse konsekvenser gør det nødvendigt at sikre, at den sigtede får en retfærdig rettergang, og dermed er beskyttet af EMRK art. 6, i enhver national straffesag.⁸¹

De to øvrige kriterier bliver relevante i de situationer, hvor lovovertrædelsen ikke anses for en forbrydelse i national ret. Det andet kriterium om forseelsens karakter, omhandler formålet med den lovbestemmelse, som er blevet overtrådt. Overtrædelse af den konkrete lovbestemmelse skal medføre en sanktion af afskrækkende eller straffende karakter. Ydermere skal lovbestemmelsen omfatte befolkningen generelt, men må dog godt være begrænset til en større gruppe af personer, eksempelvis skatteydere eller billister.⁸² Den ledende afgørelse er

⁷⁹ Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 2013, side 412

⁸⁰ Harris, O'boyle og Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 2014, side 373

⁸¹ Harris, O'boyle og Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 2014, side 374

⁸² Harris, O'boyle og Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 2014, side 374

Öztürk mod Tyskland, 1984. På daværende tidspunkt var lovbestemmelsen, som forbød hensynsløs kørsel, ikke en strafferetlig lovovertrædelse i tysk ret. Overtrædelse af bestemmelsen medførte en mindre bøde. EMD fastslog dog, at der var tale om strafferetlig forseelse. Domstolen begrundede dette med, at lovbestemmelsen omfattede befolkningen generelt, alle bilister, og medførte en sanktion af afskrækkende og straffende karakter.⁸³

Det tredje kriterium indebærer en vurdering af den sanktion, som er tilknyttet den overtrådte lovbestemmelse. Domstolen vurderer karakteren og intensiteten af den mulige sanktion, ikke af den faktisk idømte sanktion.⁸⁴ Det medfører, at en beskeden bøde, hvorved forvandlingsstraffen er fængsel i mere end 1-2 dage, kan være omfattet af EMRK art. 6. I Weber mod Schweiz, 1990, blev klager idømt en bøde på 300 schweiziske franc. Bødens forvandlingsstraf var fængsel i op til tre måneder. Domstolen fastslog, at sanktionens karakter medførte, at der var tale om en forbrydelse i konventionens forstand.⁸⁵ En større bøde, som ikke kan forvandles til fængsel, kan ligeledes være omfattet af EMRK art. 6. EMD har afsagt afgørelser, hvoraf det kan udledes, at klip i kørekortet og nedrivning af bygninger opført uden byggetilladelse, ligeledes er sanktioner, som kan være omfattet af EMRK art. 6.⁸⁶

Det første kriterium, er i sagens natur ikke kumulativt med de to øvrige. Er det første kriterium opfyldt, fører det i alle tilfælde til, at lovovertrædelsen er omfattet af EMRK art. 6. I Ezech og Connors mod Storbritannien, 2003, præmis 86, fastslog Domstolen, at de to øvrige kriterier ligeledes ikke er kumulative, men i de tilfælde, hvor ingen af de to kriterier er klart opfyldte, kan de to kriterier vurderes kumulativt.

3.3.1.3 sammenfatning

Beskyttelsen indeholdt i EMRK art. 6 indtræder, når den mistænkte er "*anklaget for en forbrydelse*". EMD har fastslået, at begrebet "*anklaget for en forbrydelse*", har selvstændig betydning i konventionens forstand. Den mistænkte anses for anklaget i konventionens forstand, når der er rejst officiel sigtelse mod den mistænkte, eller når den mistænkte situation væsentligt påvirkes af sagens efterforskning. I den seneste praksis fra EMD har domstolen fastlagt, at den mistænkte situation er væsentlig påvirket, fra det øjeblik der foreligger en

⁸³ Harris, O'boyle og Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 2014, side 375

⁸⁴ Harris, O'boyle og Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 2014, side 376

⁸⁵ Weber mod Schweiz 1990, præmis 33

⁸⁶ Harris, O'boyle og Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 2014, side 376

konkret mistanke jf. Yankov m.fl. mod Bulgarien. Ved vurdering af om der er tale om en forbrydelse i konventionens forstand, lægger EMD vægt på tre kriterier. Er der tale om forbrydelse efter national ret, er der ligeledes tale om en forbrydelse i konventionens forstand. Er der ikke tale om en forbrydelse i national ret, udelukker det ikke, at der kan være tale om en forbrydelse, i konventionens forstand. Er der ikke tale om forbrydelse i national ret, vurderer EMD forseelsen- og sanktionens karakter og intensitet.

3.4 Selvinkrimineringsforbuddet som en del af retten til en retfærdig rettergang

Som nævnt i afsnit 3.3, er retten til en retfærdig rettergang beskyttet i KBPR art. 14-16. I KBPR anses selvinkrimineringsforbuddet, uden tvivl for en del af retten til en retfærdig rettergang. Forbuddet fremgår direkte af ordlyden i KBPR art. 14 stk. 3 litra g: *“Enhver skal ved afgørelsen af en anklage mod ham, for et strafbart forhold være berettiget til.... G) ikke at blive tvunget til at vidne imod sig selv eller erkende sig skyldig”*. Som nævnt har Danmark ikke inkorporeret, men alene ratificeret KBPR. Uanset konventionen ikke kan anvendes direkte i dansk ret, understøtter KBPR art. 14 stk. 3 litra g retsgrundsætningen om, at selvinkrimineringsforbuddet udgør et centralt element i retten til en retfærdig rettergang. Retsgrundsætningen understøttes ydermere af, at EMD har indfortolket forbuddet i EMRK art. 6. I de følgende tre afsnit vil selvinkrimineringsforbuddet i EMRK art. 6 blive undersøgt.

3.4.1 EMDs indfortolkning af forbuddet i EMRK art. 6

EMRK art. 32 lovfæster, at det alene er EMD, som har kompetence til at fortolke og fastsætte anvendelsesområdet for EMRK. EMRK skal fortolkes med konventionens generelle formål for øje; beskyttelse af individets rettigheder og opretholdelse af de demokratiske værdier.⁸⁷ EMRKs generelle formål er dynamisk og under konstant udvikling, i takt med verdens udvikling. Derfor må EMD også anvende en dynamisk fortolkningsstil, når den fortolker EMRK. Ved denne dynamiske fortolkningsstil anvender EMD en lang række forskellige retskilder, herunder nationale retsregler fra alle verdens lande, generelle retsgrundsætninger, andre menneskerettighedskonventioner, principper og instrumenter fra den internationale folkeret.⁸⁸ Denne fortolkningsstil betyder, at EMD kan indfortolke forskellige underliggende rettigheder, i de nedskrevne rettigheder i EMRK.⁸⁹

⁸⁷ Wienerkonventionen, bekendtgørelse nr. 83 af 11. december 1972, art. 31

⁸⁸ Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 57

⁸⁹ Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 56

Som en generel retsgrundsætning, anerkendt i størstedelen af verdens lande, lovfæstet i bl.a. KBPR art. 14 stk. 3 litra g, fandt EMD det nødvendigt at indfortolke retten til ikke at inkriminere sig selv som værende en rettighed beskyttet af EMRK art. 6. EMD indfortolkede første gang selvinkrimineringsforbuddet i EMRK art. 6, ved Funke-dommen i 1993. Dommen er beskrevet i specialets afsnit 2.2.2. Funke var mistænkt af de franske toldmyndigheder, for at have overtrådt de franske toldregler. Myndighederne pålagde Funke at fremskaffe dokumenter, vedrørende konti i udlandet. EMD lagde vægt på, at myndighederne havde indbragt sagen for domstolene, med det formål at tvinge Funke til selv at tilvejebringe de nødvendige beviser. Beviser som myndighederne ikke selv kunne skaffe. Domstolen udtalte, at der var sket en krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet og dermed en krænkelse af EMRK art. 6 stk. 1.⁹⁰ I kølvandet på Funke-dommen fulgte flere domme fra EMD, hvori Domstolen fastslog, at selvinkrimineringsforbuddet er beskyttet af EMRK art. 6. En tilsidesættelse af forbuddet, er en krænkelse af EMRK. Som eksempler kan nævnes John Murray mod Storbritannien, 1996, præmis 49, Saunders mod Storbritannien, 1996, præmis 60 og O'Halloran and Francis mod Storbritannien, 2004, præmis 45.⁹¹

3.4.2 selvinkrimineringsforbuddets og uskyldsformodningen i EMRK art. 6 stk. 2

“Enhver, som anklages for en forbrydelse må anses for uskyldig indtil det modsatte er bevist”. Dette princip betegnes “uskyldsformodning” og er lovfæstet i EMRK art. 6 stk. 2. Princippet udspringer af den generelle ret til en retfærdig rettergang. Uskyldsformodning anses for at have nær sammenhæng med selvinkrimineringsforbuddet. Ved uskyldsformodning pålægges anklagemyndigheden et bevisbyrdekrav. Dette bevisbyrdekrav medfører, at det er anklagemyndigheden, som skal fremskaffe beviserne mod den sigtede. For at sikre, at uskyldsformodningen ikke krænkes, er det nødvendigt, at den danske procesret indrettes på en måde, som hindrer, at den sigtede tvinges til at levere de afgørende beviser mod sig selv. Tvinges den sigtede til dette, kan den sigtede ikke anses for formodet uskyldig.⁹² Skal uskyldsformodningen respekteres, må der således foreligge et forbud mod tilvejebringelse selvinkriminerende beviser.

⁹⁰ Funke mod Frankrig, 1993, præmis 45

⁹¹ EMDs guide om art. 6, 2018, side 35

⁹² Erik Werlauff, *Uskyldsformodningen og selvinkriminering- nogle konsekvenser i praksis af EMRKs forbud mod selvinkriminering*, 2003, side 1

3.4.3 Beskyttelsens indtræden i henhold til EMDs praksis

Af EMRK art. 6s ordlyd fremgår, at bestemmelsen generelt finder anvendelse, når en person er ”anklaget for en forbrydelse”. Hvorvidt der er tale om en forbrydelse i konventionens forstand, henvises til specialets afsnit 3.3.1.2. Der findes ingen afgørelser i EMDs praksis, som taler for, at vurderingen af, hvorvidt der er tale om ”en forbrydelse” i konventionens forstand, anvender andre kriterier, når henset til selvinkrimineringsforbuddet. Når der ikke er rejst officiel sigtelse, fortolker EMD, som det er beskrevet i specialets afsnit 3.3.1.1, traditionelt ordet ”anklaget” som, at den mistænkte situation skal være væsentlig påvirket af sagens efterforskning. Denne fortolkningsstil vil i specialet blive omtalt som den traditionelle fortolkningsmetode. I relation til selvinkrimineringsforbuddet, har EMD muligvis anlagt en anden fortolkningsstil af ordet ”anklaget”. Domstolen har i nogle domme, tillagt forskellige retsfakta afgørende betydning for, hvornår forbuddets beskyttelse må anses for at indtræde.⁹³ I det følgende vil EMDs praksis blive analyseret for at klarlægge, hvornår Domstolen vurderer, at forbuddets beskyttelse indtræder. Disse domme må formodes at være et udtryk for en udvikling over tid, hvorfor dommene vil blive gennemgået i kronologisk rækkefølge.

3.4.3.1 Funke-dommen

Som beskrevet i specialets kapitel 3.4.1, infortolkede EMD første gang selvinkrimineringsforbuddet i EMRK art. 6, i Funke-dommen. Den franske regering gjorde gældende, at der ikke var sket en krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet idet der ikke var rejst tiltale mod Funke eller påtænkt at rejse tiltale, i anledning af de finansielle transaktioner. Domstolen vurderede ikke om Funkes situation var væsentlig påvirket af sagen om overtrædelse af handelsreglerne. EMD anvender således ikke den traditionelle fortolkningsmetode. Domstolen statuerede krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet, som følge af selve det pres, der blev udøvet for at få Funke til at udlevere bevismateriale mod sig selv. Af dommens præmis 44 fremgår, at selve den proces, hvorved tvangen mod Funkes blev udøvet, i sig selv havde karakter af en straffesag. Det var således tvangsmidlernes karakter som Domstolen lagde til grund for anvendelsen af selvinkrimineringsforbuddet og dermed EMRK art. 6.⁹⁴

⁹³ Jonas Christoffersen, *Selvinkrimineringsforbuddet – menneskerettighedsdomstolens praksis*, 2000, side 46

⁹⁴ Jonas Christoffersen, *Selvinkrimineringsforbuddet – menneskerettighedsdomstolens praksis*, 2000, side 49

3.4.3.2 Fayed-dommen

Den næste afgørelse, af betydning for denne analyse, er Fayed mod Storbritannien af 21. september 1994. Fayed-brødrene overtog et selskab. I forbindelse med brødrenes overtagelse af selskabet, udpegede den engelske stat nogle uafhængige inspektører, som havde til opgave at undersøge om brødrene løj om deres baggrund og økonomi. Inspektørerne havde vidtgående beføjelse til at indhente oplysninger, eventuelt under anvendelse af tvang. Manglende samarbejde med inspektørerne kunne indbringes for domstolene og sanktioneres med bøde og fængsel.⁹⁵ Domstolen fandt, at selvinkrimineringsforbuddet ikke fandt anvendelse på inspektørernes undersøgelse, idet undersøgelsen ikke havde karakter af en straffesag. Domstolen udtalte i dommen præmis 61: ”.....*They (inspektørerne) did not make a legal determination as to criminal or civil liability concerning the Fayed-brother... The purpose of their inquiry was to ascertain and record facts which might subsequently be used as the basis for action by other competent authorities...*”. Idet inspektørerne ikke kunne eller skulle vurdere om der var begået en lovovertrædelse, men alene skulle undersøge de objektive omstændigheder, havde undersøgelsen ikke karakter af en straffesag. Domstolen vurderede således undersøgelsens karakter, til at vurdere om selvinkrimineringsforbuddet fandt anvendelse.

3.4.3.3 Saunders-dommen

Domstolen anvendte samme begrundelse i den efterfølgende sag Saunders mod Storbritannien, 1996. Saunders var direktør i et selskab, som blev underlagt samme type undersøgelse som Fayed-brødrene, ligeledes udført af samme type inspektører. Manglende samarbejde med inspektørerne kunne, som i Fayed-sagen, sanktioneres med bøde eller fængsel. Inspektørerne var udpeget til at undersøge, hvorvidt selskabet, hvori Saunders var direktør, ulovligt havde manipuleret med børskursen på selskabets egne aktier. Saunders blev udpeget som mistænkt og blev herefter afhørt, i alt ni gange. Under samtlige afhøringer var Saunders tilpligtet at svare på alle inspektørernes spørgsmål. Saunders anførte, at denne pligt var i strid med selvinkrimineringsforbuddet. EMD afviste denne påstand og henviser i begrundelsen til præmis 67 i Fayed-dommen: “*The inspectors were essentially investigative in nature and that they did not adjudicate either in form or in substance...*”. Ligesom i Fayed-sagen var der ikke sket en krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet, idet inspektørernes undersøgelse ikke havde karakter af en straffesag. Dommerne var dog ikke enige om anvendelsen af

⁹⁵ Jonas Christoffersen, *Selvinkrimineringsforbuddet – menneskerettighedsdomstolens praksis*, 2000, side 48

fortolkningsmetode. Flertallet ville, som beskrevet lægge vægt på undersøgelsen karakter, mens dommer Repik og dommer Pettiti i deres dissenterende udtalelser anfører, at de ville anvende den traditionelle fortolkningsmodel.⁹⁶ Anklagemyndighedens anvendelse af forklaringerne som bevis under selve retssagen, var derimod i strid med EMRK art.6. for nærmere herom se specialets afsnit 5.2.

3.4.3.4 Serves-dommen

I Serves mod Frankrig, 1997, var Serves mistænkt for at have begået drab i 1988, i forening med to andre. Serves blev sigtet for drabet i 1988, men sigtelsen blev droppet i 1989, som følge af manglende beviser. I 1990 blev Serves indkaldt som vidne i sagen mod de to andre involverede mænd. Som vidne skulle Serves sværge, at han ville tale sandt. Serves nægtede og blev straffet med bøde. I 1992 blev Serves igen sigtet for drabet, og i 1994 blev han idømt fire års fængsel for drabet. Domstolen fandt, at selvinkrimineringsforbuddet var blevet krænket i 1990, selvom Serves ikke formelt var sigtet på det tidspunkt. EMD udtaler i dommens præmis 42, at Serves måtte anses for væsentlig påvirket af sagens efterforskning, ved hans vidneindkaldelse i sagen i 1990. Domstolen anvendte således den traditionelle fortolkningsmetode.⁹⁷

3.4.3.5 Shabelnik-dommen

I Shabelnik mod Ukraine, 2009, blev klager d. 10. december 2001 anholdt, under mistanke om kidnapning og mord på en dreng (S). D. 15. februar 2002 anmodede klager om at blive afhørt, angående omstændighederne om drabet på en kvinde (K). Klager blev afhørt, med vidnestatus, i sagen om drabet på K, samme dag som han fremsatte anmodningen, d. 15. februar 2002. Idet klager blev afhørt som vidne, oplyste efterforskerne klager om hans pligt til at tale sandt og besvare alle spørgsmål. Under afhøringen d. 15. februar 2002, tilstod klager drabet på K. D. 16. februar 2002 deltog klager i en rekonstruktion af drabet. Klager blev afhørt flere gange i perioden fra d. 22.-25. februar 2002, om drabet på K. Klager blev officielt sigtet for drab på K d. 3. april 2002. Af dommens præmis 57 fremgår følgende: *“In the Court’s opinion, the applicant’s position was significantly affected as soon as the suspicion against him was seriously investigated and the prosecution case compiled. The Court therefore concludes that in the circumstances of the present case, Article 6 was applicable from 15 February 2002 when he confessed to the murder of Mrs K”*. Som det fremgår af præmissens ordlyd, vurderer

⁹⁶ Saunders mod Storbritannien, 1996, Concurring opinion of judge Repik

⁹⁷ Jonas Christoffersen, *Selvinkrimineringsforbuddet – menneskerettighedsdomstolens praksis*, 2000, side 51

Domstolen, at klagers situation var væsentlig påvirket af efterforskningen fra d. 15. februar 2002. Dermed måtte klager anses for beskyttet af selvinkrimineringsforbuddet fra dette tidspunkt. Domstolen anvendte den traditionelle fortolkningsmetode.

3.4.3.6 Zaichenko-Dommen

Dommen er tidligere beskrevet i specialets afsnit 3.3.1.1. Klager blev stoppet i sin bil og afhørt af politiet d. 21. februar 2001. Klager blev officielt sigtet d. 2. marts 2001. EMD statuerede krænkelser af selvinkrimineringsforbuddet med begrundelse om, at selvom klager ikke officielt var tiltalt d. 21. februar 2001, var han omfattet af beskyttelsen, idet klagers situation var væsentlig påvirket af sagens efterforskning, fra dette tidspunkt.⁹⁸ Endnu en gang anvendte Domstolen den traditionelle fortolkningsmetode.

3.4.3.7 sammenfatning

Gennem tiden har EMD anvendt tre forskellige fortolkningsmetoder til at vurdere, hvornår forbuddets beskyttelse indtræder. I Funke-dommen lagde Domstolen vægt på karakteren af tvangsmidlerne. I fayed-dommen og Saunders-dommen lagde Domstolen vægt på undersøgelsens karakter, mens de i Serves- Shabelnik- og Zaichenko-dommen lagde vægt på om efterforskningen har påvirket den mistænkes situation - også betegnet den traditionelle fortolkningsmetode. De tre sidstnævnte domme er samtidig de nyeste domme, og ud fra udviklingen af Domstolens praksis må det kunne konkluderes, at Domstolen anvender den traditionelle fortolkningsmetode. Domstolen anvender således den samme fortolkningsmetode til at vurdere, hvornår en mistænkt kan anses for anklaget, når henset til selvinkrimineringsforbuddet, som når henset til EMRK art. 6 generelt. Den mistænkte er omfattet af selvinkrimineringsforbuddet, når dennes situation er væsentlig påvirket af myndighedernes efterforskning af sagen jf. Serves-dommen, Shabelnik-dommen samt Zaichenko-dommen.

3.5 To faser

Det kan udledes af specialets kapitel 3, at forbuddets status som menneskerettighed, bidrager til afgrænsning af forbuddets anvendelsesområde, ved at fastlægge, hvornår forbuddets beskyttelse indtræder, i henhold til international ret. Forbuddets status som menneskerettighed

⁹⁸ Aleksandr Zaichenko mod Rusland, 2010, præmis 43.

medfører ydermere, at forbuddet skal iagttages og respekteres, i den nationale lovgivning og retspraksis.

I *Weh mod Østrig*, 2004, udtalte EMD, at Domstolen arbejder med to forskellige faser ved behandlingen af straffesager, hvor der er risiko for, at selvinkrimineringsforbuddet krænkes.⁹⁹ Med udgangspunkt i EMDs kategorisering af faser, vil forbuddets anvendelsesområde blive yderligere analyseret i specialets to følgende kapitler.

- 1) Den første fase er opklaringsfasen. Det er den situation, hvor en person der er anklaget for en forbrydelse, ved utilbørlig tvang, medvirker til at opklare forbrydelsen.¹⁰⁰ Denne fase behandles i specialets kapitel 4. I nærværende kapitel 3 er det undersøgt, hvornår forbuddets beskyttelse indtræder i henhold til EMRK. I kapitel 4 vil det blive undersøgt, hvornår forbuddets beskyttelse indtræder, i henhold danske lovregler.
- 2) Den anden fase er afgørelsesfasen. I denne fase er spørgsmålet om det er i strid med selvinkrimineringsforbuddet, at materiale, som den sigtede har afgivet under forskellige former for tvang, anvendes som bevis i forbindelse med afgørelsen af straffesagen.¹⁰¹ Denne fase behandles i specialets kapitel 5.

⁹⁹ *Weh mod Østrig*, 2004, præmis 41

¹⁰⁰ *Weh mod Østrig*, 2004, præmis 42

¹⁰¹ *Weh mod Østrig*, 2004, præmis 43

Kapitel 4

Beskyttelsen i opklaringsfasen

Som beskrevet umiddelbart ovenfor, er der risiko for, at selvinkrimineringsforbuddet krænkes i sagens opklarende fase. Hvis en person udsættes for utilbørlig tvang med det formål at efterforske sagen, mens den pågældende er anklaget for en forbrydelse, krænkes selvinkrimineringsforbuddet. Hvilke myndigheder der kan anvende tvang, og hvilke regler der regulerer myndighedernes anvendelse af tvang, vil blive gennemgået i afsnit 4.2. I overensstemmelse med specialets problemformulering vil afsnit 4.3 have fokus på anvendelsen af den særlige type tvang; strafsanktionerede oplysningspligter. Indledende må det dog fastlægges om selvinkrimineringsforbuddet finder anvendelse i civilretten. Dette gøres i afsnit 4.1.

4.1 Forbuddets anvendelse i civilretten

Når det i specialets afsnit 3.3.1 er angivet, at EMRK art. 6, finder anvendelse i civile sager, kan det lede til den fejlagtige konklusion, at selvinkrimineringsforbuddet ligeledes finder anvendelse i civile sager. Man må dog huske på, at selvinkrimineringsforbuddet er en beskyttelse mod myndighedernes anvendelse af utilbørlig tvang. Af betegnelsen civile sager kan det udledes, at der er tale om en sag mellem to civile parter og, at der således ikke er tale om myndigheders involvering. Da ingen af parterne er en myndighed, er der intet beskyttelsesværdigt formål. Det må konkluderes, at selvinkrimineringsforbuddet ikke finder anvendelse i sager mellem to civile parter. De danske civilprocesretlige regler samt EMDs praksis om forbuddet understøtter denne konklusion.

I danske civilretlige sager kan en part tillægges processuel skadevirkning jf. RPL § 344 stk. 2. Den processuelle skadevirkning indebærer, at retten kan fortolke en parts undladelse eller udeblivelse på den måde, der er mest fordelagtig for modparten.¹⁰² Udtrykker en part sig på en uklar eller utvetydig måde, kan retten ligeledes tillægge det processuel skadevirkning. Afgiver parten forklaring uden efterfølgende at ville svare på modpartens spørgsmål, kan det tillægges processuel skadevirkning. Retten kan opfordre en part, til at føre bevis, for et bestemt

¹⁰² Gyldendal, Den store danske *Processuel skadevirkning*, http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Retspleje_og_domstole/processuel_skadevirkning, besøgt 4. Maj 2019

forhold. Efterlever parten ikke en sådan opfordring, kan det tillige tillægges processuel skadevirkning. Når der i civile sager kan anvendes processuel skadevirkning, som må siges at være en diametral modsætning til selvinkrimineringsforbuddet, skyldes det i høj grad, at formålet med de to typer sager er vidt forskellige. Formålet med den civile sag er at opnå en løsning på tvisten mellem de to parter, mens formålet med straffesagen er at finde frem til den materielle sandhed.

Fra EMDs praksis kan nævnes *Vernon mod Storbritannien*, 1999. Vernon var vidne til hans børns død i en færdselsulykke, og anlagde en civilsag mod føreren af bilen med krav om erstatning. Vernon var blevet tvunget til at fremlægge en rapport samt indkalde den udfærdigende læge som vidne. Vernon anlagde en klagesag ved EMD og påberåbte sig selvinkrimineringsforbuddet. EMD afviste sagen, idet selvinkrimineringsforbuddet ikke finder anvendelse i civile sager jf. dommens præmis 5. Domstolen afviste således, at selvinkrimineringsforbuddet finder anvendelse i civile sager i konventionens forstand, modsat den øvrige del af EMRK art. 6.

4.2 Myndighedernes anvendelse af tvangsindgreb

Som det er beskrevet i specialets kapitel 2, beskytter selvinkrimineringsforbuddet mod utilbørlig tvang. I det danske retssamfund er det myndighederne, som har mulighed for at foretage tvangsindgreb mod borgerne. Politiet og anklagemyndigheden er strafferetlige myndigheder, mens de administrative myndigheder er civilretlige myndigheder. Det betyder, at politiets og anklagemyndighedens adgang til at anvende tvangsindgreb er reguleret af andre regler, end de øvrige myndigheders adgang til tvangsindgreb. I det følgende vil først politiets og anklagemyndighedens adgang til tvangsindgreb blive gennemgået, og dernæst de administrative myndigheders adgang til tvangsindgreb.

4.2.1 Politiets tvangsindgreb

Det må anses for en utopisk forestilling, at politiet kan opklare forbrydelser, uden en vis adgang til tvangsindgreb. Ved politiets anvendelse af tvangsindgreb, opstår konflikten mellem på den ene side hensynet til kriminalitetsbekæmpelse, og på den anden side det enkelte individs ret til personlig frihed og integritet.¹⁰³ Ved en straffesags efterforskning benyttes tvangsindgreb til sikring af beviser. Selvinkrimineringsforbuddet beskytter således mod, at beviser optages ved

¹⁰³ Kistrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, 2018 side 445

anvendelsen af utilbørlig tvang. Derfor begrænses politiets og anklagemyndighedens mulighed for tvangsindgreb af regler i grundloven og retsplejeloven. Alle disse regler bygger på princippet om retten til at undlade at inkriminere sig selv.¹⁰⁴ Det er RPL § 752 stk. 1, som lovfæster selvinkrimineringsforbuddet i dansk strafferet. Af bestemmelsens ordlyd fremgår, at den sigtede har ret til at undlade at udtale sig.

For at politiets tvangsindgreb kan anses for legitime og tilbørlige, findes en række materielle betingelser, som skal være opfyldt. Tvangsindgrebene har forskellig karakter og intensitet. Betingelserne for, at det enkelte tvangsindgreb kan anvendes, afhænger af graden af ulempe eller krænkelse, der tilføjes den indgrebet rettes i mod.¹⁰⁵ Retsplejelovens regler om de lovlige tvangsindgreb skelner tilmed mellem, hvem som tvangsindgrebet foretages overfor. Eksempelvis er en ransagning af husrum lovlig overfor ikke-mistænkte personer, når den pågældende samtykker jf. RPL § 795 stk. 1, mens en ransagning af husrum er lovlig uden samtykke, når personen er mistænkt jf. § 794 stk. 1. Den mistænkte er omfattet af selvinkrimineringsforbuddet, når denne må anses for sigtet jf. RPL § 752 stk. 1.¹⁰⁶ Ligesom beskyttelsen i EMRK art. 6, er det således afgørende for beskyttelsens indtræden, efter danske straffeprocessuelle regler, hvornår den mistænkte går fra at være mistænkt til at være sigtet. På trods af dens vitalitet, er denne skillelinje uklar, i dansk ret. Retsplejeloven indeholder ingen bestemmelser om hvornår en mistænkt må anses sigtet, eller hvornår en mistænkt bør behandles med en sigtets rettigheder.

4.2.1.1 Mistænkt, sigtet eller tiltalt

RPL § 96 stk. 2 er udgangspunkt for vurderingen af om den mistænkte kan anses for sigtet. Anklagemyndigheden skal sikre, at der ikke sker strafforfølgelse af uskyldige personer jf. RPL § 96 stk. 2 sidste del. For at sikre, at uskyldige personer ikke bliver sigtet, skal der foreligge en særlig grund til at rejse sigtelse. En særlig grund kan være spor, udsagn mv., der på objektivt grundlag taler for den pågældendes mulige skyld.¹⁰⁷ Ligesom ved EMRK art. 6, anses en person for sigtet, hvis sigtelsen er formelt tilkendegivet, i forbindelse med efterforskningen af den konkrete sag. Det efterlader spørgsmålet om, hvornår den mistænkte må anses for sigtet, når

¹⁰⁴ Festskrift til Finn Taksøe-Jensen, *Generationsskifte i ret og praksis*, 1999, side 324

¹⁰⁵ Kistrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, 2018 side 446

¹⁰⁶ Kistrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, 2018 side 165

¹⁰⁷ Kistrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, Karnov Group, 3. Udgave, side 165

denne ikke er officielt sigtet. Dette må bero på en konkret vurdering af den mistanke, der retter sig mod den pågældende.

Der findes ingen bestemmelser i RPL, som lovfæster at EMDs praksis, om indtrædelsen af beskyttelsen i EMRK art. 6, skal anvendes ved vurderingen af om en mistænkt må anses for sigtet, i dansk ret. Denne praksis må blot anses som et fortolkningsbidrag.¹⁰⁸ EMDs praksis om indtrædelsen af beskyttelsen i EMRK art. 6, er beskrevet i specialets afsnit 3.3.1. Udover EMDs generelle praksis på området, kan det i relation til vurderingen i dansk ret, være særligt relevant at undersøge praksis fra EMD, hvori Danmark er part. I Pedersen og Baadsgaard mod Danmark af, 2004, udtaler EMD i dommens præmis 44: *"The Court reiterates that, according to its case-law, the period to be taken into consideration... begins at the time when formal charges are brought against a person or when that person has otherwise been substantially affected by actions taken by the prosecuting authorities as a result of a suspicion against him"*. Domstolen henviser således til den traditionelle fortolkningsmetode, hvorefter det må vurderes om den mistænkte situation er væsentligt påvirket af sagens efterforskning. I denne sag fremsatte klagerne påstand om at være sigtet, fra det øjeblik der var indgivet politianmeldelse mod dem. Domstolen fastslog, at klagerne måtte anses for sigtet fra den dato de officielt blev sigtet. EMD begrundede afgørelsen med, at politiet, ved anmeldelsen, havde oplyst klagerne, at der ikke var truffet nogen beslutning om at efterforske anmeldelsen, og at der ligeledes ikke blev foretaget nogle efterforskningsskridt mod klagerne, før den officielle sigtelse blev meddelt.¹⁰⁹ I afgørelsen Ninn-Hansen mod Danmark, 1999, statuerede Domstolen, at indkaldelse til at afgive forklaring for et administrativt undersøgelsesorgan, må anses for en væsentlig påvirkning. Dermed måtte Ninn-Hansen anses for sigtet fra det tidspunkt han blev indkaldt til at afgive forklaring.¹¹⁰

Om sondringen mellem mistænkt og sigtet antager Michael Kirstrup m.fl. i *Straffeprocessen*, side 167, at er det uklart hvorvidt der er begået en forbrydelse, men klart hvem den eventuelle gerningsmand er, i tilfælde af at forbrydelsen faktisk er begået, må denne mistænkte anses for sigtet. Er det omvendt klart, at der er begået en forbrydelse, men uklart hvem blandt en større gruppe af mulige gerningsmand, afhænger sigtelsen af, at denne persongruppe indskrænkes. Er

¹⁰⁸ Kirstrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, Karnov Group, 3. Udgave, side 166

¹⁰⁹ Baadsgaard og Pedersen mod Danmark, 2004, præmis 44

¹¹⁰ Kirstrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, Karnov Group, 3. Udgave, side 166

gruppen af mulige gerningsmænd derimod kun få personer, må alle disse personer anses for sigtede.

Det kan udledes, at grænsen mellem at være mistænkt og sigtet, er flydende. Der er mange elementer, som kan have betydning for overgangen mellem at være mistænkt og være sigtet. Michael Kistrup m.fl. anfører i *Straffeprocessen*, side 167, at som følge af den særlige beskyttelse som den sigtede skal have, for at sikre en retfærdig rettergang, må den mistænkte altid anses for sigtet i tvivlstilfælde. Der findes enkelte bestemmelser, som angiver, hvornår den mistænkte senest skal sigtets. Således bestemmer RPL § 752 stk. 1 at den mistænkte, senest når denne afhøres af politiet første gang, skal gøres bekendt med sigtelsen. Ydermere skal politiet snarest muligt efter en anholdelse, gøre den anholdte bekendt med sigtelsen jf. RPL § 758 stk. 2. Det kan udledes, at den mistænkte, som afhøres af politiet, må anses for sigtet, ligesom den, som er anholdt af politiet, med sikkerhed må anses for sigtet.

I modsætning til overgangen mellem mistænkt og sigtet, indeholder retsplejeloven klare regler om, hvornår en sigtet går fra at være sigtet til at være tiltalt. Efter RPL § 834 stk. 1 samt § 895 anses en person for tiltalt, når anklagemyndigheden har udfærdiget og underskrevet et anklageskrift mod den sigtede.

4.2.1.2 sammenfatning

I overensstemmelse med både international og national ret, kan det konkluderes, at selvinkrimineringsforbuddet finder anvendelse ved politiets og anklagemyndighedens efterforskning af straffesager. Den mistænkte er omfattet af forbuddets beskyttelse, når denne må anses for sigtet. Der findes ingen lovregler, som lovfæster, hvornår den mistænkte må anses for sigtet, hvis denne ikke officielt er blevet sigtet. Sammenholdt med sagens konkrete omstændigheder og gruppen af mistænkte, anvendes EMDs metode til at vurdere, hvornår den mistænkte må anses for sigtet i dansk ret. Denne konklusion giver anledning til at undersøge, hvordan selvinkrimineringsforbuddet begrænser de administrative myndigheders mulighed for at anvende tvangsindgreb, i deres efterforskning af sager.

4.2.2 Administrative myndigheders tvangsindgreb

Størstedelen af de administrative myndigheder har til formål at administrere et regelsæt, der skal overholdes af alle borgere og virksomheder. Et vigtigt element i administreringen af et regelsæt er at kontrollere, at reglerne bliver overholdt. For at myndighederne kan foretage

denne kontrol, kræver det, at den kontrollerede person eller virksomhed, under strafansvar, giver oplysninger om sine forhold og giver myndighederne adgang til at foretage inspektioner af tekniske, regnskabsmæssige og lignende forhold.¹¹¹ Som følge af undersøgelsesprincippet i dansk forvaltningsret, er det ligeledes myndighedernes opgave både at undersøge og afgøre tvister, mellem myndigheden og borgeren. Til undersøgelse af sagerne er det nødvendigt for myndigheden at kunne tilpligte borgeren at bidrage til sagens oplysning. De administrative myndigheder har således adgang til at foretage tvangsindgreb, eksempelvis husundersøgelser, beslaglæggelse af dokumenter og andre genstande. Strafsanktionerede oplysningspligter adskilles i lovgivningen fra de øvrige tvangsindgreb, men er essentielt også et tvangsindgreb. Isoleret set er der ikke noget problem i, at de administrative anvender sådanne tvangsindgreb overfor antageligt lovlydige borgere. Problemet opstår når der er begået en forbrydelse. Når der er begået en forbrydelse, fører retten til ikke at inkriminere sig selv til, at det er eller bør være straffrit at undlade at fremkomme med oplysninger og beviser om lovovertrædelsen, og omstændighederne herom.

Størstedelen af de administrative myndigheder har ikke kompetence til at afgøre, hvorvidt der skal rejses sigtelse for en forbrydelse. Ligeledes har de administrative myndigheder ikke kompetence til at efterforske en straffesag jf. retsplejelovens kapitel 67. Som følge heraf, kan en sag mellem en administrativ myndighed og en borger ikke være en straffesag. Skal de beskyttende regler i retsplejeloven finde anvendelse, kan den administrative myndighed anmelde den mistænkte til politiet. Rejser politiet sigtelse eller efterforsker sagen på en måde, som påvirker den mistænkes situation, som dermed må anses for sigtet, indtræder beskyttelsen.¹¹² Nogle få administrative myndigheder kan rejse sigtelse for en lovovertrædelse. SKAT er et eksempel på en sådan myndighed. Sådanne sager betegnes administrative straffesager. Da der er tale om en straffesag finder de beskyttende regler i EMRK art. 6 og retsplejeloven anvendelse.¹¹³

Er myndigheden ikke politiet eller anden administrativ myndighed, med kompetence til at rejse sigtelse, finder de beskyttende regler ikke anvendelse. Den almindelige borger er således ikke umiddelbart beskyttet mod utilbørlig tvang, ved almindelige administrative myndigheders

¹¹¹ Festskrift til Finn Taksøe-Jensen, *Generationsskifte i ret og praksis*, 1999, side 324

¹¹² Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 124

¹¹³ Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 123

anvendelse af tvangsindgreb. Umiddelbart kan det virke betænkeligt, at lovlydige borgere skal have færre rettigheder overfor statsmagten, end muligt kriminelle har som sigtet i en straffesag. Indtil vedtagelsen af retssikkerhedsloven i 2004, var problemet uafklaret i dansk ret.¹¹⁴

4.2.2.1 Retssikkerhedsloven

Justitsministeren nedsatte Retssikkerhedskommissionen, i februar 2002, som fik til opgave at udarbejde et forslag til lovregler, der kunne fremme borgernes retssikkerhed i sager, hvor administrative myndigheder anvender tvangsindgreb. Ydermere var det formålet at samle daværende lovregler, der indeholdt hjemmel til, at administrative myndigheder, som handler uden for strafferetsplejen, kunne foretage tvangsindgreb. Retskommissionen fremsatte udkast til sådanne lovregler i betænkning nr. 1428/2003. Med grundlag i betænkning nr. 1428/2003 fremsatte justitsminister Lene Espersen lovforslag nr. 96 d. 26. november 2003, om forslag til lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter.¹¹⁵ Tidligere omtalt RSL i dette speciale. Af lovens generelle bemærkninger fremgår, at formålet med RSL er at forbedre borgernes og virksomhedernes retssikkerhed, i tilfælde hvor offentlige myndigheder kan opnå adgang til private boliger og virksomheder, og hvor borgere og virksomheder er forpligtet til at meddele visse oplysninger til det offentlige.¹¹⁶ RSL indeholder generelle retningslinjer for administrative myndigheders anvendelse af tvangsindgreb, men indeholder ikke hjemlen til at foretage disse. Hjemmel til om og hvilke tvangsindgreb den enkelte myndighed kan foretage, findes i de speciallove, som regulerer den pågældende myndighed.¹¹⁷

Udover generelle retningslinjer, for anvendelsen af administrative myndigheders tvangsindgreb, var det ydermere Retskommissionens opgave at udforme et regelsæt, der regulerer retsstillingen mellem borgeren og myndigheden i tilfælde, hvor der ved udførelsen af forvaltningsmyndighedens opgaver opstår spørgsmål om, at vedkommende borger kan have begået et strafbart forhold.¹¹⁸ Ved udformningen af disse særlige regler, lagde Retskommissionen vægt på tre hensyn. Som det første må der tages højde for det almindelige forbud mod selvinkriminering i EMRK art. 6. For det andet må der lægges vægt på hensynet til at hindre omgåelse af de strafferetlige regler. Det vil være en omgåelse af strafferetsplejens

¹¹⁴ Festskrift til Finn Taksøe-Jensen, *Generationsskifte i ret og praksis*, 1999, side 324

¹¹⁵ lovforslag som fremsat nr. 96 af 2003, side 6

¹¹⁶ Lovforslag som fremsat nr. 96 af 2003, side 6

¹¹⁷ Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 122

¹¹⁸ Retskommissions betænkning nr.1428/2003 afsnit 7.6.4.2

regler, såfremt en forvaltningsmyndighed, der ikke handler med hjemmel i de strafferetlige regler, gennemfører tvangsindgreb eller pålægger oplysningspligter, der fører til tilvejebringelse af oplysninger, som kan indgå i en aktuel straffesag. For at sikre den enkeltes retssikkerhed, som er formålet med RSL, skal tvangsindgreb med henblik på at efterforske strafbare forhold, ske på grundlag af de straffeprocessuelle regler. Som det tredje og sidste, må der tages hensyn til, at borgeren eller virksomheden, som er mistænkt for en strafbar lovovertrædelse, ikke bør "fredes". En fredning vil medføre, at den relevante forvaltningsmyndighed vil være generelt afskåret fra udføre kontrolopgaver, så længe straffesagen ikke er afsluttet.¹¹⁹

Med udgangspunkt i disse tre hensyn udarbejdede Retskommissionen forslag til RSL §§ 9 og 10. Bestemmelserne findes i lovens kapitel 3 og 4, som hver består af en enkelt paragraf. Af lovens § 1 stk. 1 og 2 fremgår, at reglerne i lovens kapitel 3 regulerer tvangsindgreb, såsom husundersøgelser, beslaglæggelse af dokumenter, beslaglæggelse af andre genstande og brud på meddelelshemmeligheden. Af RSL § 1 stk. 3 fremgår, at reglerne i lovens kapitel 4 regulerer de tilfælde, hvor der er fastsat pligt til at meddele oplysninger til den offentlige forvaltning, altså strafsanktionerede oplysningspligter. Begge bestemmelser beskytter borgerne mod myndighedernes utilbørlige tvangsindgreb. Det er således disse to lovbestemmelser, som lovfæster selvinkrimineringsforbuddet i dansk forvaltningsret.

For at varetage hensynet om hindring af de strafferetlige regler, er der i begge bestemmelser krav om mistanke. Foreligger den påkrævede grad af mistanke, må myndighederne ophøre med at anvende tvangsindgreb, og sagen er fra dette tidspunkt omfattet af de straffeprocessuelle regler. I § 9 skal myndighederne med rimelig grund mistænke, og i § 10 have en konkret mistanke om en strafbar lovovertrædelse. Af de specielle bemærkninger til § 9 fremgår, at der skal foreligge en mistanke, som henføres til én eller flere bestemte personer. Rimelig grund foreligger, når mistanken er baseret på konkrete objektive beviser. Dette må anses at være en konkret vurdering. Hvornår myndighederne må anses for at have en konkret mistanke, i overensstemmelse med RSL § 10, vil blive undersøgt i specialets afsnit 4.3.2.2. Hensynet til, at borgeren ikke generelt bør "fredes", når borgeren er mistænkt for en strafbar lovovertrædelse, er ligeledes iagttaget i begge bestemmelser. Der er indført mulighed for myndighederne til forsat at foretage tvangsindgreb og pålægge oplysningspligter, hvis det kan

¹¹⁹ Retskommissions betænkning nr.1428/2003 afsnit 7.6.4.

udelukkes, at de oplysninger, som søges tilvejebragt, kan have betydning for bedømmelsen af den formodede lovovertrædelse.

4.3 Myndighedernes anvendelse af strafsanktionerede oplysningspligter

Som beskrevet kort i specialets kapitel 2.3.3, kan det udledes af EMDs praksis, at Domstolen anser de strafsanktionerede oplysningspligter, som et tvangsindgreb, som ved myndighedernes anvendelse udgør en særlig risiko for krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet.¹²⁰ I det følgende vil de danske regler, som regulerer myndighedernes anvendelse af oplysningspligter blive gennemgået. For politiet er det retsplejeloven, som begrænser deres mulighed for anvendelse, mens det for de administrative myndigheder er retssikkerhedsloven. EMDs praksis, for både politiets og andre myndigheders anvendelse af strafsanktionerede oplysningspligter, vil ydermere blive analyseret.

4.3.1 Politiets anvendelse

EMD har i deres praksis fastlagt, at det er i strid med selvinkrimineringsforbuddet, for politiet eller anklagemyndigheden at anvende strafsanktionerede oplysningspligter. Denne type tvang defineres som, at den sigtede med hjemmel i loven, er pålagt at afgive oplysninger til myndighederne, og at manglende efterlevelse af et sådant påbud udløser en straf, i form af bøde eller fængsel. Ved anvendelsen af en sådan tvang kan udfaldet været én af to ting. Det ene udfald er, at den mistænkte afgiver oplysningerne som følge af truslen om straf. Fra EMDs praksis kan henvises Brusco mod France, 2010. I denne afgørelse var klager blevet anholdt, og derefter bedt om at tage vidne-ed. Politiet afhørte derefter klager under vidne-ed, som tilpligtede klager at svare og svare sandt på alle spørgsmål. Dette var en krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet. Det andet udfald af en sådan tvang er, at den mistænkte sanktioneres for manglende efterlevelse af påbuddet.¹²¹ Som eksempel herpå kan nævnes Heaney og McGuinness mod Irland, 2000. I afgørelsen var klagerne blevet anholdt og tiltalte for forbrydelser mod staten. Med hjemmel i den daværende irske lov om forbrydelser mod staten § 52, blev de tiltalte pålagt at fortælle om deres færden på tidspunktet for forbrydelsen. De tiltalte nægtede fortsat at udtale sig og blev, som følge af deres manglende efterlevelse, idømt 6 måneders fængsel. EMD statuerede krænkelse af EMRK art. 6, med begrundelse om,

¹²⁰ EMDs guide om art. 6, side 36

¹²¹ EMDs guide om art. 6, side 36

at pålægget i § 52 tvang klagerne til at afgive oplysninger vedrørende tiltalerne mod dem, og dermed ødelagde selve essensen af retten til ikke at inkriminere sig selv.¹²² Politiets og anklagemyndighedens anvendelse af strafsanktionerede oplysningspligter er således uden tvivl, i strid med selvinkrimineringsforbuddet i EMRK art. 6.

Efter RPL § 750 kan politiet ikke pålægge nogen at afgive forklaring, og ingen tvang må anvendes for at få nogen til at udtale sig. Det kan udelukkes, at politiet kan anvende strafsanktionerede oplysningspligter efter danske lovbestemmelser. Når henset særligt til anvendelsen overfor den sigtede, fremgår det af RPL § 752 stk. 1, at den sigtede ikke har pligt til at udtale sig. Således kan det konkluderes, at politiet ikke kan anvende strafsanktionerede oplysningspligter, overfor hverken den sigtede eller andre.

4.3.2 Administrative myndigheders anvendelse

Når henset til opklaringsfasen af en sag, følger det af EMDs praksis, at andre myndigheder end politiet og anklagemyndigheden, eksempelvis told- og skattemyndigheder, kan anvende strafsanktionerede oplysningspligter, uden at være omfattet af forbuddet mod selvinkriminering.¹²³

4.3.2.1 EMRK art. 6

Fra EMDs praksis anses *Allen mod Storbritannien*, 2002, for at være den ledende afgørelse på området. Allen fik pålæg fra det britiske skattedirektorat, om at indsende en opgørelse over hans aktiver og passiver. Allen efterkom ikke pålægget, hvorefter han fik en advarsel om, at manglende efterlevelse af påbuddet ville medføre bøde. Efter endnu en advarsel afleverede Allen den påkrævede opgørelse, og blev efterfølgende tiltalt for 13 tilfælde af skatteunddragelse og idømt 7 års fængsel. Allen anlagde sag ved EMD og påstod, at der var sket en krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet i EMRK art. 6. Domstolen afviste klagen med begrundelse om, at Allen ikke var blevet pålagt at fremkomme med oplysninger, der kunne inkriminere ham, i en verserende eller påtænkt straffesag. Det afgørende var, at skattedirektoratet ikke ved pålægget, havde mistanke om, at Allen havde begået en strafbar lovovertrædelse. Afgørelsen understreger, at skattedirektoratet, som administrativ myndighed, kunne pålægge Allen en strafsanktioneret oplysningspligt uden, at det var en krænkelse af

¹²² Heaney og McGuinness, 2000, præmis 55

¹²³ Retskommissions betænkning 1428/2003, afsnit 6.3

EMRK art. 6.¹²⁴ Der kan ydermere henvises til J.B mod Schweitz, 2001. I sagen var klager, af skattemyndighederne, blevet tvunget til at fremlægge dokumenter, der kunne belyse klagers indtægter. Som det følger af Allen-dommen, udgør dette ikke en krænkelse i sig selv. Problemet i J.B-dommen var, at på det tidspunkt, hvor klager blev tvunget til at fremlægge de omtalte dokumenter, havde myndighederne en mistanke om, at klager havde begået en lovovertrædelse. I J.B-dommen statuerede EMD således krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet i EMRK art.6.

I specialets afsnit 3.4.3 om beskyttelsens indtræden er det fastslået, at den pågældende må anses for omfattet af selvinkrimineringsforbuddet i EMRK art. 6, når den mistænkte situation væsentlig påvirkes af sagens efterforskning. Domstolen har i en række nyere afgørelser udtalt, at den mistænkte må anses for væsentligt påvirket, når der foreligger en konkret mistanke. Af ovenstående praksis kan det udledes, at dette ligeledes gælder for de administrative myndigheders anvendelse af strafsanktionerede oplysningspligter. Ydermere kan det konkluderes, at EMRK art. 6 ikke udgør en generel hindring for administrative myndigheders anvendelse af strafsanktionerede oplysningspligter.

4.3.2.2 Retssikkerhedsloven § 10

Retssikkerhedslovens § 10 lovfæster, at retten til ikke at inkriminere sig selv finder anvendelse ved administrative myndigheders anvendelse af strafsanktionerede oplysningspligter. Af de generelle bemærkninger til retssikkerhedsloven fremgår det, at formålet med RSL § 10 er at skabe regler, der skal sikre, at den mistænkte ret til ikke at inkriminere sig selv beskyttes, i situationer hvor lovgivningen giver borgeren pligt til at fremkomme med visse oplysninger.¹²⁵ Af lovens generelle bemærkninger fremgår, at bestemmelsen ikke alene finder anvendelse, i de tilfælde hvor manglende opfyldelse af oplysningspligten kan medføre straf, men også de tilfælde, hvor den manglende opfyldelse kan medføre en anden sanktion, som må sidestilles med straf. Retskommissionen henviser til i den forbindelse til EMRK art. 6, som også omfatter visse sanktioner, der ikke efter national ret henregnes til strafferetten.¹²⁶

¹²⁴ Retskommissions betænkning 1428/2003, afsnit 6.3

¹²⁵ lovforslag som fremsat nr. 96 af 2003, side 25

¹²⁶ lovforslag som fremsat nr. 96 af 2003, side 26

I overensstemmelse med EMDs praksis, gennemgået i afsnit 4.3.2.1, indeholder RSL § 10 krav om konkret mistanke. Af bestemmelsens ordlyd fremgår således, at der skal foreligge *en konkret mistanke* om, at borgeren har begået en lovovertrædelse, for at være omfattet af beskyttelsen i RSL § 10 stk. 1. Det betyder, at myndigheden fortsat kan pålægge den, mistænkte at fremkomme med oplysningerne, hvis mistanken blot er svag.¹²⁷

Til illustration af bestemmelsens anvendelse i praksis kan henvises til SKM2018.38. T var tiltalt for særlig grov skattesvig, ved med forsæt at have selvangivet honorarer for lavt med i alt 6.430.768 kr. T forklarede, at han i perioden alene har haft den indkomst, der er selvangivet. Han har modtaget betydelige beløb, som ikke var indkomst for ham, men skulle anvendes til forskningsprojekter. Disse betydelige forskningsmidler blev blandet sammen med hans private midler i en ”pærevælling”. Han koncentrerede sig om forskningen og fokuserede ikke på administrationen af hverken sin privatøkonomi, som hans kone plejede at tage sig af, eller af forskningsmidlerne. Han havde hævet beløbene med udenlandske kreditkort i Danmark og var kontohaver af flere udenlandske konti. T kunne ikke fremskaffe kontoudskrifter fra de udenlandske konti. Byretten fandt T skyldig i særlig grov skattesvig. T idømtes 1 år og 3 måneders betinget fængsel samt en tillægsbøde på 3.373.000 kr. Landsretten frifandt T jf. RSL § 10. Ud fra de foreliggende oplysninger var der *en konkret mistanke* om, at T uberettiget har tilegnet sig midler fra et hospital i Danmark, der skulle have været anvendt til forskning og den væsentligste del af de midler, der blev overført eller hævet af T, stammede herfra. Hvis T havde selvangivet overførslerne og hævningerne som skattepligtig indkomst, ville T derved have afgivet oplysninger om et strafbart forhold.

4.3.2.3 Konkret mistanke

Hvornår der foreligger en konkret mistanke, fremgår af de specielle bemærkninger til RSL § 10 stk. 1. Ved vurderingen af om der foreligger en konkret mistanke, er det som udgangspunkt afgørende, hvor stærk myndighedens mistanke må anses at være. Er mistanken så stærk, at der ville være grundlag for at rejse sigtelse inden for strafferetsplejen, anses mistanken for konkret. For at sigtelse kan rejses i strafferetten, kræver det, at der foreligger konkrete omstændigheder, spor, som på et objektivt grundlag og med rimelighed, taler for vedkommendes mulige skyld. Hvornår den mistænkte må anses for sigtet i strafferetten, er gennemgået i specialets afsnit 4.2.1.1. Hvis en myndighed modtager en anmeldelse, eksempelvis fra naboer, familie eller

¹²⁷ Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 125

tredjemand, om forhold, som efter deres karakter kan være strafbare, beror det på en konkret vurdering af om der, som følge af anmeldelsen, foreligger en konkret mistanke. Justitsministeriet skriver i deres vejledning nr. 9686 til RSL, at det bl.a. må indgå, hvorvidt denne anmeldelse fremstår troværdig, hvor konkret det pågældende forhold er angivet i anmeldelsen, og de øvrige oplysninger som myndigheden er i besiddelse af. En anmeldelse vil således ikke i sig selv skabe grundlag for en konkret mistanke om et strafbart forhold.¹²⁸

Vurdering af om myndigheden må anses for at have en konkret mistanke mod den pågældende, foretages af den myndighed, der i givet fald skal anvende oplysningspligten.¹²⁹ Det er dermed myndigheden selv, som skal vurdere om den har konkret mistanke til, at den pågældende har begået en forbrydelse. Administrative myndigheders mulighed for at pålægge strafsanktionerede oplysningspligter ophører således, når myndigheden selv vurderer, at der foreligger en konkret mistanke.

Folketingets ombudsmand (FOM) behandler klager fra borgere, der mener, at de administrative myndigheder har overtrådt lovgivningen. I 2018 modtog FOM flere klager fra borgere, som mente, at SKAT havde overtrådt bestemmelsen i RSL § 10. FOM behandlede klagerne i FOM2018-30. På baggrund af oplysninger fra de såkaldte Panama Papers, meddelte SKAT en række borgere, at de havde pligt til at indsende oplysninger, med hjemmel i skattekontrollovens § 1 stk. 1, så det kunne afklares om borgerne skyldte skat til Danmark. Indledende udtalte FOM, at pligten til at sende skatteoplysninger i skattekontrolloven § 1 stk. 1, udgør en oplysningspligt omfattet af RSL §10. Dernæst overvejede FOM om der på tidspunktet, hvor SKAT udsendte de 176 materialeindkaldelser, kunne være grundlag for konkret mistanke om strafbare lovovertrædelser. Det fremgår af udtalelsen, at FOM har foretaget denne vurdering med forarbejderne til RSL § 10 for øje. Således udtaler FOM: *”...det er som udgangspunkt afgørende for om myndighedens mistanke er konkret, at der ville være grundlag for inden for strafferetsplejen at rejse en sigtelse...”*.¹³⁰ Det var SKATs egen vurdering, at der ved udsendelsen ikke forelå en konkret mistanke. FOM gennemgik ikke de enkelte sager, men fik tilsendt akterne i en af de sager, som var mest oplyst, på tidspunktet for udsendelsen af materialeindkaldelserne, og chancen for at der forelå en konkret mistanke, dermed størst. Disse dokumenter omfattede ”basisdokumenter”, et lånedokument samt oplysninger om enkelte

¹²⁸ Justitsministeriets vejledning nr. 9686 af 22. december 2004 pkt. 115

¹²⁹ Justitsministeriets vejledning nr. 9686 af 22. december 2004 pkt. 115

¹³⁰ FOM2018.30, side 3

kontooverførsler. Som følge af den beskedne mængde af dokumenter og informationer som SKAT var i besiddelse af, på tidspunktet for udsendelsen af materialeindkaldelserne, fandt FOM ikke, at disse kunne udgøre grundlag for en konkret mistanke. FOM konkluderede, at der på tidspunktet for udsendelsen, ikke var grundlag for konkret mistanke. SKATs udsendelse af materialeindkaldelser var således ikke i strid med RSL § 10.

4.3.2.4 legitimt samtykke til at fremkomme med selvinkriminerende oplysninger

De administrative myndigheder skal altså som udgangspunkt ophøre med at anvende strafsanktionerede oplysningspligter, når der foreligger en konkret mistanke. Såfremt den mistænkte giver udtrykkeligt samtykke hertil, kan myndigheden dog forsæt stille spørgsmål og søge informationer hos den mistænkte jf. RSL § 10 stk. 3. Selv hvis disse oplysninger er relevante for spørgsmålet om den mistænkte strafferetlige ansvar.¹³¹ Samtykket skal afgives skrifteligt, frivilligt og på et oplyst grundlag. Der er ingen lovbestemmelser i retsplejeloven eller i retssikkerhedsloven, der hindrer, at oplysninger afgivet under samtykke, efter RSL § 10 stk. 3, kan anvendes i en fremtidig straffesag mod den mistænkte. Derfor skal samtykke-reglen i stk. 3 konsekvent anvendes sammen med minimumsgarantierne i EMRK art. 6 og retsplejelovens § 752. Anvendelsen af EMRK og RPL § 752 sikrer, at den mistænkte bliver oplyst om hans ret til at blive bekendt med anklagerne, retten til tavshed samt retten til ikke at inkriminere sig selv.¹³²

I den føromtalt sag om Panama Papers, fremsendte SKAT en samtykkeerklæring, når SKAT mente, at der forelå en konkret mistanke om et strafbart forhold mod en konkret borger. FOM tog stilling til om denne fremsendte samtykkeerklæring opfyldte kravene i RSL § 10 stk. 3. Af samtykkeerklæringen fremgik bl.a. *"Et samtykke vil indebære, at jeg giver afkald på min ret til ikke at udtale mig om den påstående lovovertrædelse og på de retsgarantier, der findes i retsplejelovens regler om strafferetspleje..."*, dernæst følger: *"Retsgarantierne i strafferetsplejen betyder bl.a. at en person, der er sigtet eller tiltalt for en strafbar lovovertrædelse.... Har ret til ikke at udtale sig"*. FOM udtalte, at det ikke er korrekt, at der gives afkald på disse retsgarantier, men alene, at disse ikke finder anvendelse, så længe der ikke er rejst en straffesag. SKAT har derefter udtalt, at de vil ændre ordlyden i samtykkeerklæringen. FOM-udtaler, at denne ændring af ordlyden vil gøre

¹³¹ Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 126

¹³² Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, 2016, side 126

Samtykkeerklæringen til et legitimt samtykke i overensstemmelse med RSL § 10 stk. 3. Efter Advokatrådets opfattelse bør det indføres i blanketten, at et samtykke aldrig bør gives før skatteyderen, har haft mulighed for at drøfte sagen med en advokat, for at sikre, at samtykket gives på et tilstrækkeligt informeret grundlag. SKAT og FOM er ikke enig i denne opfattelse, idet samtykke kan gives på et tilstrækkeligt informeret grundlag på anden vis, bl.a. ved at læse SKATs egen vejledning om samtykkeerklæringer.¹³³

Af udtalelsen kan det udledes, at der stilles høje krav til samtykket efter RSL § 10 stk. 3. Ydermere kan det udledes, at et samtykke efter stk. 3 alene er et midlertidigt samtykke, og at den samtykkende forsæt er beskyttet af retten til ikke at inkriminere sig selv og retten til tavshed, når der rejses en straffesag.

4.4 Delkonklusion

Selvinkrimineringsforbuddets anvendelsesområde i sagens opklarende fase er et spørgsmål om at fastlægge, hvornår forbuddets beskyttelse indtræder. I specialets kapitel 3 er det fastlagt, at når henset til den internationale menneskeret indtræder forbuddets beskyttelse, når den pågældende må anses for anklaget for en forbrydelse jf. EMRK art. 6. I den danske strafferet, er forbuddet lovfæstet i RPL § 752 stk. 1. Af bestemmelsens ordlyd kan det konkluderes, at bestemmelsen beskytter den, som er sigtet. Der findes ingen bestemmelser, som fastsætter hvornår den mistænkte må anses for sigtet. Som følge af den manglende lovregulering, må det bero på en konkret vurdering. Når henset til, hvornår forbuddets beskyttelse indtræder i forvaltningsretten, er det lovfæstet i RSL §§ 9 og 10. I begge bestemmelser er der krav om mistanke, i overensstemmelse med international praksis. Ligesom i strafferetsplejen, skal der foreligge konkrete objektive beviser for, at den pågældende har begået en strafbar lovovertrædelse. Det kan udledes, at selvinkrimineringsforbuddets beskyttelse, efter danske lovregler, indtræder på samme tidspunkt for den mistænkte, uanset om den pågældende er mistænkt af politiet eller en administrativ myndighed.

¹³³ FOB2018-30, side 6

Kapitel 5

Beskyttelsen i afgørelsesfasen

I dette kapitel vil selvinkrimineringsforbuddet anvendelsesområde, under retssagen blive undersøgt. I kapitlet vil det blive undersøgt om det er i strid med selvinkrimineringsforbuddet, at oplysninger som den tiltalte har afgivet under både tilbørlig og utilbørlig tvang, anvendes som bevis i forbindelse med afgørelse af straffesagen. Ydermere vil kapitlet undersøge, hvorvidt det udgør en krænkelse af forbuddet at tillægge det bevismæssig betydning, til skade for den tiltalte, at den tiltalte under sagens opklaring, har nægtet at udtale sig.

5.1 Beviser tilvejebragt i strid med selvinkrimineringsforbuddet

Det kan udledes af EMDs praksis, at selvinkrimineringsforbuddet finder anvendelse ved domstolenes behandling af straffesager, herunder også under bevisførelsen og bevisbedømmelsen jf. *Condron mod Storbritannien* af 2. Maj 2000. Denne praksis betyder, at anklagemyndigheden kan være afskåret fra at anvende forklaringer som bevismiddel under en straffesag, når der er tale om forklaringer og oplysninger, som den tiltalte har afgivet under utilbørlig tvang, og dermed afgivet i strid med selvinkrimineringsforbuddet.¹³⁴

Oplysninger tilvejebragt i strid med selvinkrimineringsforbuddet, både i EMRK art. 6 samt dansk ret, kan betegnes ulovligt tilvejebragte beviser.¹³⁵ Der findes ingen nationale eller internationale lovregler, som regulerer anvendelsen af ulovligt tilvejebragte beviser. Som følge af princippet om den materielle sandhed må det antages, at ulovligt tilvejebragte beviser som udgangspunkt tillades i dansk ret. Dette udgangspunkt har dog, som følge af EMDs praksis, været under opblødning. Når henset til anvendelsen af disse beviser, er det afgørende om retssagen ud fra en helhedsbedømmelse har været retfærdig. Det tillægges særlig betydning om forsvaret har haft mulighed for at anfægte bevisets ægthed og anvendelse.¹³⁶ Indholdet af denne vurdering vil ikke blive berørt yderligere i specialet. Det må blot konkluderes, at ulovligt tilvejebragte beviser, ved en konkret vurdering, kan tillades.

¹³⁴ Retskommissionens betænkning 1428/2003, afsnit 6.7

¹³⁵ Retskommissionens betænkning 1428/2003, afsnit 6.8

¹³⁶ Kistrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, 2018, side 679

5.2 Beviser tilvejebragt i overensstemmelse med selvinkrimineringsforbuddet

Det vil i dette afsnit blive belyst om oplysninger fremkommet under ”lovlig” tvang kan anvendes som bevis, og ydermere om denne anvendelse i sig selv udgør en krænkelse af forbuddet. Det må indledningsvis fastlægges, at beviser fremkommet ved politiets tvangsindgreb overfor den sigtede, i overensstemmelse med reglerne herom i RPL, som hovedregel, kan tillades som bevis. Der findes i Danmark ingen lovgivning om, hvorvidt oplysninger, der uden for strafferetsplejen, er indhentet tvangsmæssigt af forvaltningsmyndigheder, kan anvendes i en eventuel straffesag. Derfor er det nødvendigt at kigge på retspraksis, for at afklare retstilstanden.

I Saunders-dom omtalt i specialets afsnit 3.4.3.3, var det ikke i strid med selvinkrimineringsforbuddet at pålægge klager at samarbejde med og svare på spørgsmål fra inspektørerne. EMD lagde til grund, at EMRK art. 6 ikke fandt anvendelse, idet inspektørernes undersøgelse ikke havde karakter af en straffesag. Domstolen skulle derefter tage stilling til om anklagemyndigheden kunne anvende de forklaringer, som klager var blevet pålagt at afgive, ved inspektørernes undersøgelse, som bevis under retssagen. EMD vurderede, at det var en krænkelse af EMRK art. 6, idet forklaringerne var fremkommet under tvang, og anklagemyndigheden havde benyttet forklaringerne på en måde, der skulle inkriminere klager. Ydermere lagde Domstolen vægt på, at klagers forklaringer til inspektørerne, udgjorde en betydelig del af anklagemyndighedens sag.

I Serves-dommen, omtalt i afsnit 3.4.3.4, udgjorde det ikke en krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet, at anklagemyndigheden benyttede klagers vidneforklaringer, afgivet i en disciplinærsag, som omhandlede det samme mord, som straffesagen mod klager. EMD lagde vægt på, at forklaringerne fra disciplinærsagen ikke var det eneste eller det afgørende bevis, i straffesagen mod klager.¹³⁷

I Coëme m.fl. mod Belgien, 2000, fandt EMD ligeledes, at det ikke udgjorde en krænkelse af selvinkrimineringsforbuddet, at forklaringer som klager havde afgivet som vidne, under en straffesag mod en tredjemand, blev benyttet som bevis af anklagemyndigheden, under en efterfølgende straffesag mod klager. Domstolen begrundede sin afgørelse med, at de

¹³⁷ Retskommissionens betæning 1428/2003, afsnit 6.7

forklaringer som klager havde givet under vidnetvang, ikke var blevet tillagt betydning ved domfældelsen. Klagers vidneforklaringer udgjorde således ikke det eneste eller afgørende bevis mod klager.¹³⁸

Det kan udledes af den omtalte praksis, at det ikke er i strid med selvinkrimineringsforbuddet at anvende oplysninger, fremkommet ved anvendelsen af ”lovlig tvang”, som bevis i en senere straffesag. Det afgørende element er, at de pågældende oplysninger ikke udgør det eneste eller afgørende bevis, mod den tiltalte.

5.3 Tavshedens bevismæssige betydning

Som beskrevet i specialets afsnit 2.2, anses retten til tavshed for en mindre del af retten til ikke at inkriminere sig selv. Som en del af retten til ikke at inkriminere sig selv, findes det interessant at undersøge, hvilken betydning retten til tavshed har for den tiltalte, i sagens afgørende fase.

Som det kort er beskrevet tidligere, er det anklagemyndigheden, som har bevisbyrden i straffesager jf. uskyldsformodningen i EMRK art. 6 stk. 2. Spørgsmålet er derfor om der kan være situationer, hvor denne bevisbyrde reelt bliver rykket over på den tiltalte? Fremstiller anklagemyndigheden vidner, som f.eks. påstår at have set tiltalte på gerningsstedet, må det påhvile den tiltalte at påvise, at de pågældende vidner har grund til at tale usandt om den tiltaltes tilstedeværelse.¹³⁹ Den ledende dom på området er John Murray mod Storbritannien, 1996. John Murray blev anholdt af politiet i Nordirland, for overtrædelse af terrorlovgivningen. Murray blev anholdt da politiet trængte inde i en ejendom, hvor Murray opholdte sig, og hvor nogle formodede IRA-medlemmer samtidig holdt en person frihedsberøvet. Politiet oplyste Murray om sin ret til ikke at udtale sig, men oplyste samtidig Murray om, at såfremt han nægtede at udtale sig, kunne dette få bevismæssig betydning, under en efterfølgende straffesag. I Nordirlands gældende lovgivning var der hjemmel til at tillægge den tiltaltes manglende udtalelse bevismæssig betydning ved domfældelsen. EMD udtalte, at det er en betingelse for at tillægge en manglende forklaring bevismæssig betydning, at der er omstændigheder “*which clearly calls for an explanation*”.¹⁴⁰ John Murray-dommen blev fulgt op af dommen Telfner mod Østrig, 2001. Domstolen udtalte, at tiltaltes tavshed kan tillægges bevismæssig betydning,

¹³⁸ Cöeme m.fl. mod Belgien, 2000, præmis 128.

¹³⁹ Kistrup, Michael, m.fl., *Straffeprocessen*, Karnov Group, 3. Udgave, side 641

¹⁴⁰ John Murray mod Storbritannien, 1996, præmis 47

hvis det fremlagte bevis er af en sådan beskaffenhed at ” ... *the only common-sense inference to be drawn from the accused's silence is that he had no answer to the case against him* ”.¹⁴¹ Fra dansk retspraksis kan nævnes U1996.1638H. T var tiltalt for drab. I retten nægtede T al kendskab til drabet. Som følge af Ts fuldstændige tavshed om drabet, udtalte retten, at det var umuligt at vurdere om der var tale om formildende omstændigheder, der eventuelt kunne påvirke strafudmålingen. Det kom således T til skade, at han overhovedet ikke havde udtalt sig i retten.

Det kan udledes af den omtalte praksis, at retten skal respektere retten til tavshed. Retten kan, som udgangspunkt, ikke tillægge det bevismæssig betydning, at den tiltalte forholder sig tavs. Foreligger der omstændigheder, som kalder på en forklaring, kan bevisbyrden dog vendes således, at manglende beviser vægtes til skade for den tiltalte. I *Forsvareren*, side 208, antager Thomas Rørdam, at selv i de tilfælde, hvor denne betingelse ikke er opfyldt, kan det i et retssystem som det danske, med fri bevisbedømmelse, ikke udelukkes, at det vil komme den tiltalte til skade, at han ikke udtaler sig.¹⁴²

¹⁴¹ Telfner mod Østrig, 2001, præmis 17

¹⁴² Rørdam, Thomas, *Forsvareren*, 2015, side 208

Kapitel 6 Konklusion

Det kan konkluderes, at selvinkrimineringsforbuddet indeholder en beskyttelse mod utilbørlig tvang. Heraf kan det udledes, at forbuddet anvendes i sager, hvor den ene part er en myndighed, da det alene er myndighederne som adgang til tvangsindgreb. Selvinkrimineringsforbuddet finder anvendelse i straffesager og i forvaltningssager, mens forbuddet ikke finder anvendelse i civile sager. Idet forbuddet beskytter mod utilbørlig tvang, kan det ydermere konkluderes, at forbuddet ikke er absolut. Forbuddet beskytter først når der er tale om tvang fra myndighederne, som må anses for utilbørlig. Med udgangspunkt i EMDs praksis anses tvang for utilbørlig, når selve essensen af retten til ikke at inkriminere sig selv ødelægges.

EMD har indfortolket forbuddet i EMRK art. 6 om retten til en retfærdig rettergang. Borgeren er beskyttet af EMRK art. 6, når denne er ”anklaget for en forbrydelse”. Det kan udledes af EMDs praksis på området, at den mistænkte må anses for anklaget for en forbrydelse, når denne er væsentlig påvirket af sagens efterforskning. Gennem tiden har EMD afsagt afgørelser, som kunne indikere, at selvinkrimineringsforbuddets beskyttelse indtræder på et andet tidspunkt, end den generelle beskyttelse i EMRK art. 6. Efter en kronologisk gennemgang af de relevante EMD-afgørelser kan det konkluderes, at dette ikke er tilfældet, og forbuddets beskyttelse indtræder på samme tidspunkt som de andre retsgarantier i EMRK art. 6; når den pågældende er anklaget for en forbrydelse. I den danske strafferet er selvinkrimineringsforbuddet lovfæstet i RPL § 752 stk. 1. Bestemmelsen beskytter den sigtede i en straffesag. Dermed indtræder forbuddets beskyttelse, når den mistænkte går fra at være mistænkt til at være sigtet. Det må derfor bero på en konkret vurdering, hvori EMDs praksis om ”anklaget for en forbrydelse” kan indgå som et element. I forvaltningsretten er selvinkrimineringsforbuddet lovfæstet i RSL §§ 9 og 10. Begge bestemmelser beskytter borgerne mod utilbørlig tvang i sager, hvor der er mistanke om en strafbar lovovertrædelse. Når henset til den særlige type af tvang, som er de strafsanktionerede oplysningspligter, er politiet generelt afskåret fra at anvende disse. De administrative myndigheder er afskåret fra at anvende strafsanktionerede oplysningspligter, når der foreligger en konkret mistanke. Det følger af bemærkningerne til RSL § 10, at der foreligger en konkret mistanke, når der i strafferetten er grundlag for at rejse sigtelse.

Der kan rejses spørgsmål om, hvorvidt selvinkrimineringsforbuddets beskyttelse indtræder tidligere efter de danske regler end efter EMRK art. 6. I RSLs bestemmelser om

selvinkrimineringsforbuddet er der krav om begrundet eller konkret mistanke. Ligesom EMD i deres nyeste praksis anfører, at den mistænkte må anses for at være anklaget for en forbrydelse, når myndigheden har en konkret mistanke. I overensstemmelse med RSL og international praksis, er det også i strafferetten afgørende for forbuddets beskyttelse, hvor konkret mistanken må anses at være. Derfor må det konkluderes, at den mistænkte må anses for omfattet af selvinkrimineringsforbuddet, når myndigheden har en konkret mistanke om, at den pågældende har begået en strafbarlovovertrædelse, både i national- og international ret. Dernæst må det tilføjes, at uanset om det be- eller afkræftes, at selvinkrimineringsforbuddets beskyttelse indtræder tidligere efter danske retsregler, må det afvises, at dette giver anledning til konflikt. Besvares spørgsmålet bekræftende må det påpeges, at EMRK ikke hindrer, at dansk lovgivning giver borgeren bedre beskyttelse end konventionen. Besvares spørgsmålet afkræftende medfører den danske formodningsregel, at de danske lovregler fortolkes sådan, at beskyttelsen efter RPL § 752 stk. 1 og RSL §§ 9 og 10, senest indtræder når den mistænkte må anses for anklaget for en forbrydelse, i overensstemmelse med EMRK art. 6.

Når henset til selvinkrimineringsforbuddets anvendelsesområde i sagens afgørende fase, opstår særligt to spørgsmål; 1) Kan oplysninger afgivet under både utilbørlig og tilbørlig tvang, anvendes som bevis i en senere straffesag? Dette spørgsmål kan besvares bekræftende. Det afgørende er, at de pågældende oplysninger ikke udgør det eneste eller afgørende bevis mod den tiltalte. 2) Hvilken bevismæssig betydning kan den tiltaltes tavshed tillægges? Udgangspunktet er, at den tiltaltes tavshed ikke kan tillægges betydning, til skade for den tiltalte. I dansk retspraksis såvel som i international retspraksis er der dog åbnet op for, at dette udgangspunkt kan fraviges. Af denne praksis kan konkluderes, at den tiltaltes tavshed kan tillægges bevismæssig betydning, nårder omstændigheder, der kræver en forklaring.

Det kan konkluderes, at selvinkrimineringsforbuddets anvendelsesområde er størst i den opklarende fase af sagen, ligesom det også er i denne fase, at risikoen for, at forbuddet krænkes, er størst. Når henset til den afgørende fase af sagen er der ingen lovregler, som hindrer, at selvinkriminerende materiale afgivet i den opklarende fase, anvendes i den afgørende fase. Dette gælder uanset om oplysningerne er fremkommet ved tilbørlig eller utilbørlig tvang. Derfor er det afgørende for individets retssikkerhed, at forbuddets beskyttelse i den opklarende fase og lovreglerne herom, iagttages.

Litteraturliste

Love

- Retsplejeloven
 - Bekendtgørelse om af lov om rettens pleje, LBK nr. 1284 af 14. november 2018
- Retssikkerhedsloven
 - Lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter, lov nr. 442 af 9. juni 2004
- Grundloven
 - Danmarks Riges Grundlov, lov nr. 169 af 5. juni 1953
- Inkorporeringsloven
 - Bekendtgørelse af lov om Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, LBK nr. 750 af 19. oktober 1998

Konventioner

- Den Europæiske Menneskerettighedskonvention
- FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder
- Wienerkonventionen, bekendtgørelse nr. 83 af 11. december 1972

Praksis

- Allan mod Storbritannien, af 05.11- 2002, klage nr. 48539/99
- Allen mod Storbritannien, af 10.09-2002, klage nr. 76574/01
- Aleksandr Zaichenkov mod Rusland, af 18.02- 2010, klage nr. 39660/02
- Brusco mod Frankrig, af 14.10-2010, klage nr. 1466/07
- Bykov mod Rusland, af 10.03-2009, klage nr. 4378/02
- Cöeme m.fl.v. Belgien, 02.06-2000, klage nr. 32492/96,
- Condron mod Storbritannien, af 02.05-2000, klage nr. 35718/97
- Deweer mod Beligen, af 27.02-1980, klage nr. 6903/75
- Engel m.fl. mod Holland, af 23.11-1976, klage nr. 5100/71 m.fl.
- Ezeh og Connors mod Storbritannien, af 09.10-2003, klager nr. 39665/98 og 40086/98
- Fayed mod Storbritannien, af 21.09-1991, klage nr. 17101/90
- Frau mod Italien, af 19.02-1991, klage nr. 12147/86
- Funke mod Frankrig, af 25.02-1993, klage nr. 10828/84
- Gäfgen mod Tyskland, af 01.06-2010, klage nr. 22978/05
- Heaney og McGuinness mod Irland, af 21.12-2000, klage nr. 34720/97
- Jalloh mod Tyskland, af 11.07-2006, klage nr. 54810/00
- J.B mod Switzerland, af 03.05-2001, klage nr. 31827/96
- John Murray mod Storbritannien, af 08.02-1996, klage nr. 18731/91
- Ninn-Hansen mod Danmark, af 18.05-1999, klage nr. 28972/95
- O'halloran, Francis mod Storbritannien, af 29.06-2009, klager nr. 15809/02 og 25624/02
- Öztürk mod Tyskland, af 23.10-1984, Klage nr. 22479/93

- Pedersen og Baadsgaard mod Danmark, af 17.12-2004, Klage nr. 49017/99
 - Saunders mod Storbritannien, af 17.12-1996, Klage nr. 19187/91
 - Serves mod Frankrig, af 20.10-1997, (82/1996/671/893)
 - Shabelnik mod Ukraine, af 19.02-2009, Klage nr. 16404/03
 - Telfner mod Østrig, af 20.03-2001, Klage nr. 33501/96
 - Weber mod Schweiz, af 22.05-1990, Klage nr. 11034/84
 - Weh mod Østrig, af 08.04-2004, Klage nr. 38544/97
 - Yankov m.fl. mod Bulgarien, af 11.12-2003, Klage nr. 39084/97
-
- FOM2018.30
 - U1998.800H
 - U1996.1638H
 - SKM2018.38

Forarbejder og andre fortolkningsbidrag

- Den Europæiske Menneskerettighedskommission betænkning nr. 1220/1991,
- Justitsministeriet betænkning nr. 1546/2014
- Retskommission betænkning nr. 1428/2003
- Lovforslag nr. 96 fremsat d. 26. november 2003
- Vejledning nr. 9686 af 22. december 2004, om lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter

Bøger

- Greve, Vagn, Selvinkriminering, i Lise Dybdahls *Festskrift til Finn Taksøe-Jensen, Generationsskifte i ret og praksis*, Magnus A/S, 1999
- Harris, O'boyle og Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, 2014,
- Helmholz, R.H, *Origins of the privilege against selfincrimination: the role of the European ius commune*, New York University Law Review, 1990
- Kistrup Michael, Poulsen Jakob Lund, Røn Jens og Rørdam Thomas, *Straffeprocessen* 3. udgave, Karnov Group, 2018
- Kjølbro, Jon Fridrik, m.fl., *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention for praktikere*, 4. udgave, DJØF-forlag, 2017,
- Munk-Hansen, Carsten, *Retsvidenskabsteori*, 1. udgave, jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2015
- Rytter, Jens Elo, *Individets grundlæggende rettigheder*, 1. udgave, Karnov Group, 2013
- Rørdam, Thomas, *Forsvareren*, 1. udgave, Karnov Group, 2015

Afhandlinger

- Billing, Fenella M.W, *The Right to Silence in Transnational Criminal proceeding*, Springer, 2016

Artikler

- Christoffersen, Jonas, *Selvinkrimineringsforbuddet – menneskerettighedsdomstolens praksis*, Juristen, nr. 2, 2000, side 46-57
- Werlauff, Erik, *Uskyldsformodningen og selvinkriminering- nogle konsekvenser i praksis af EMRKs forbud mod selvinkriminering*, Tidsskrift for Kriminalret, 2003, side 400

Andet

- European court of human rights, *Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights*, 2018
- Udenrigsministeriet, Om Europarådet, <http://um.dk/da/udenrigspolitik/internationalt-samarbejde/europaraadet/om-europaraadet/> , besøgt 14. marts 2019
- Justitsministeriet, EU og menneskerettigheder, <http://www.justitsministeriet.dk/arbejdsomraader/international/menneskerettigheder/eu-og-menneskerettigheder> , besøgt 17. marts 2019.
- Folketinget, EU-oplysningen, <https://www.eu.dk/da/spoergsmaal-og-svar-folder/hvad-skete-der-med-charteret-om-grundlaeggende-rettigheder-i-lissabontraktaten>, besøgt 10. April 2019
- Gyldendal, Den store danske Processuel skadevirkning, http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Retspleje_og_domstole/processuel_skadevirkning, besøgt 4. Maj 2019

Ordoptælling

Statistik:

	Sider	59
	Ord	19.301
Tegn (uden mellemrum)		115.616
Tegn (med mellemrum)		134.902
	Afsnit	467
	Linjer	1.830

Medtag fodnoter og slutnoter

Luk